תמציית הדף

סיכומים קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 114 | בבא קמא ע"ג. - ק"ב: | שבט ה'תשפ"ד

תמציית

להתענג בידיעת התורה

עדים זוממים

עדים שהעידו על אדם לחייבו ממון, ובאו עדים אחרים ואמרו שהוא לא חייב, זה נחשב הכחשה, אבל אם העדים השניים אמרו שבזמן העדות היו עמהם במקום אחר, התורה אמרה שהעדים השניים נאמנים, והעדות נפסלת, והם חייבים לשלם את הממון שרצו להפסידו בעדותם, והעדים נפסלים לכל העדויות.

ולהלן יבואר מה הדין בעדות על גניבה וטביחה ומכירה, אם הוזמו על הכל או רק על חלק מהעדות, האם הכל בטל או רק חלק, וכמה הוא והעדים חייבים לשלם, וכן יבואר האם רק מכאן ולהבא אם פסולים לעדות, או כבר מזמן העדות.

בתשלומי כפל וד' וה'- אם כת אחת העידה על הגניבה ועל הטביחה והמכירה והוזמה, חייבים ד' וה'. ואם כת אחת העידה על הגניבה ואחרת על הטביחה ומכירה והוזמו, הראשונים משלמים תשלומי כפל והאחרונים משלמים תשלומי שלשה לשור, וכגון שהוזמו האחרונים תחילה, דאם הוזמו תחילה עידי הגניבה בטלה עדות השניים, דשמא הוא הבעלים, ואינם חייבים לשלם כשהוזמו, ואם רק האחרונים הוזמו הוא חייב כפל והם את השאר, ואם הוזם אחד מהאחרונים בטלה העדות השניה והוא משלם כפל והם פטורים, דאין משלמים ממון עד שיזומו שניהם, ואם הוזם אחד מהראשונים בטלה כל העדות והוא והם פטורים, ואפילו חזרו והוזמו האחרונים פטורים כיון שכבר נתבטלה עדותם. וע"ע להלן.

ממתי עד זומם נפסל- לאביי עד זומם פסול למפרע משעת העדות, דמהאי שעתא הוי רשע, ולרבא פסול מכאן ולהבא משהוזם, והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם והע' זה עד זומם.

ע"ג. טעמא דרבא- ללישנא קמא טעמא דרבא משום שכיון שמה שמאמינים לאחרונים יותר מלראשונים זה חידוש, אין לך בו אלא משעת חידושו. וללישנא בתרא טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות שהחתימוהו בינתיים על שטר מכירה. ונ"מ בין הטעמים לדעת רבא, במקום שיש ב' עדים המזימים כל אחד מהעדים, או שהעדים מעידים שהעדים הראשונים גזלנים, דבאופנים אלו אין חידוש במה שהראשונים פסולים, אך יש פסידא דלקוחות.

הזמה בטביחה ומכירה- לאביי שעד זומם נפסל למפרע, א"כ מה שמבואר במתני' שכשהוזמו העדים על הגניבה והטביחה או המכירה משלמים הכל, לא איירי שהעידו על הגניבה בנפרד מהטביחה או המכירה, דא"כ כיון שלבסוף הוזמו על הגניבה היו פסולים כשהעידו על הטביחה והמכירה, אף אם מתחילה הוזמו על הטביחה, אלא איירי כשהעידו בבת אחת והוזמו בבת אחת על הכל או שהוזמו תחילה על הטביחה, דליכא למימר שנפסלים על הטביחה אף אם עד זומם נפסל למפרע, כיון שזה תוך כדי דיבור.

הזמה בעדות אחת על הגניבה והטביחה או המכירה- עדים על גניבה וטביחה או מכירה שהוזמו על הגניבה, בטלה כל העדות, והם משלמים כפל, והוא פטור דכיון שלא גנב אין כאן טביחה ומכירה, והם פטורים מהשאר אפילו כשחזרו והוזמו על הטביחה, ונחלקו רבנן ורבי יוסי מה הדין כשהוזמו העדים על הטביחה או המכירה ולא על הגניבה, והיתה העדות עדות אחת עם העדות על הגניבה, שלרבנן הגנב משלם כפל והם משלמים ב' או ג', ולרבי יוסי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. והגמ' אומרת שאם מדובר בכת אחת שהעידה ב' עדויות בזה אחר זה ודאי לא בטלה העדות הראשונה, ואי איירי שהעידו בבת אחת על הגניבה ועל הטביחה והמכירה, א"כ נמצא שלרבנן עד זומם נפסל מכאן ולהבא ולכן הגנב חייב כפל, ולרבי יוסי נפסל למפרע, וכשהוזמו על הטביחה נתבטלה למפרע עדות הגניבה, ולכן הגנב פטור. והגמ' דוחה שאפשר לבאר דלכו"ע למפרע הוא נפסל, ורבנן סוברים שתוך כדי דיבור לאו כדיבור, ולרבי יוסי אם אמר כדי שאילת רב לתלמיד 'שלום עליך' כדיבור דמי, ובזה מיירי כאן, ומש"ה עדות הגניבה נתבטלה, (אבל באומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים, אם התכוון לשניהם דבריו קיימים ותרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים, ולר"מ הרי זו תמורת עולה דס"ל תפוס לשון ראשון, ואם נמלך רק תוך כדי שאלת תלמיד לרב 'שלום עליך רבי ומורי' הרי זו תמורת עולה, שבזה גם לרבי יוסי אינו כדיבור.

הכחשה תחילת הזמה

עדים שהוזמו לאחר גמר דין, והיינו שבאו עדים אחרים ואמרו עמנו הייתם במקום פלוני בזמן שעליו אתם מעידים, חייבים לשלם את הממון שזממו לחייב, אבל אם העדים האחרים הכחישו את המעשה, ולא אמרו עמנו הייתם, אין מעניישים אף אחת מהכתות, דאין אנו יודעים מי מהם אמיתית. ולהלן יבואר מה הדין אם בתחילה הוכחשו ואח"כ הוזמו, האם בזה לא מחייבים אותם כיון שכבר הוכחשו, או שמחייבים אותם כיון שההכחשה נחשבת כתחילת ההזמה.

כמו כן דנה הגמרא בכמה אופנים של הכחשה והזמה לגבי עדויות שהאדון סימא את עין עבדו והפיל את שינו, שאם לא הוכחשו ולא הוזמו העבד יוצא לחרות על הדבר הראשון והאדון חייב לשלם ממון על הדבר השני, והגמרא מבארת מה הדין בהוכחשו או הוזמו, מתי חייבים לשלם לאדון דמי כל העבד, ומתי חייבים לשלם לאדון או לעבד את דמי העין או השן, ומתי פטורים.

ע"ג: עדים שהוכחשו (-שהעידו שנים שפלוני הרג ובאו שנים והעידו שלא הרג), **ולבסוף הוזמו** (שבאה כת שלישית ואמרה עמנו הייתם), לרבא נהרגים, דהכחשה היא תחילת ההזמה, ומיירי שלפני ההכחשה נגמר הדין על פיהם, דהיכא שלא נגמר הדין אין העדים נעשים זוממים. ולאביי אינם נהרגים.

עדות על הוצאת שן והפלת עין-

אדון שסימא את עין עבדו וגם הפיל את שינו או איכפא, העבד יוצא לחרות בגלל הדבר הראשון והאדון משלם לו על הדבר השני, (דכתיב "תחת עינו" וכתיב "תחת שינו" ולא תחת עינו ושינו. ע"ד:).

שניים שהעידו שהאדון **סימא את עין עבדו ואח"כ הפיל את שינו** ונמצאו זוממים, משלמים את דמי כל העבד לאדון.

ואם העידו **שהפיל את שינו ואח"כ סימא את עינו**, וחייבו את האדון לשלם את דמי עינו, ובאו עדים והכחישום ואמרו שסימא ואח"כ הפיל, ואח"כ באו עוד עדים והזימו את האמצעיים, הגמ' סברה שהעדים האחרונים לא מחייבים את הראשונים בדמי כולו, כיון שלפי שתי הכתות העבד יוצא לחרות, והגמ' (ע"ד.) אומרת שאם הכת השניה העידה על זמן מאוחר יותר, הכת הראשונה חייבת לשלם דמי כל העבד, מפני שבזמן הראשון לא היה האדון מחויב לשחרר את העבד, ונמצא שזממו לחייבו דבר שאינו מחויב בו, ואם הכת השניה מעידה על מעשה שלפני הראשונה פטורים. אמנם אם כשהכת השניה העידה עדיין לא עמד בדין, א"כ נמצא שזממו לחייבו (לרש"י הטעם הוא שזממו לחייבו אף אם יודה, דחירות דשן ועין זה קנס, ומודה בקנס פטור), וחייבים דמי כל העבד, ואם כבר עמד בדין ע"י עדים אחרים בבי"ד אחר וחייבוהו לשחרר את העבד, שכבר אינו יכול להודות ולהפטר, והאדון המשיך להחזיק בעבד, והעבד תובע שיתן לו את דמי עינו ומביא את העדים הללו, ובאו עדים אחרים ואמרו שהמקרה היה הפוך ובי"ד חייבוהו רק דמי שן, דלכו"ע אינם חייבים לשלם את דמי העבד כיון שהוא יצא לחרות מבי"ד קמא, לרבא משלמים לעבד את דמי עינו שרצו להפסידו בשקר מה שפסקו לו בי"ד קמא, דהכחשה תחילת הזמה, ולאביי פטורים. ואם העדים השניים העידו גם על ההזמה משלמים רק את דמי העין שרצו להפסיד לעבד.

ע"ד. שניים שהעידו שהאדון הפיל את שן עבדו ואח"כ סימא את עינו ונמצאו זוממים, משלמים לאדון את כל דמי העבד. ואם לא הוזמו אלא העידו שניים אחרים שקודם סימא את עינו ואח"כ הפיל את שינו שבאופן זה הרב מרויח שאינו צריך לשלם דמי עין אלא דמי שן, ובאה כת שלישית והזימה את הכת הראשונה, לרבא משלמים הראשונים את דמי העין לרב, ולאביי פטורים.

ע"ד: עדים שהעידו על גניבה וחזרו והעידו על טביחה או מכירה, והוזמו על הגניבה (והוי הכחשה על הטביחה או המכירה), **וחזרו והוזמו על הטביחה** או המכירה, לרבא משלמים ארבעה וחמשה דהכחשה תחילת הזמה, ואם הכחשה לאו תחילת הזמה אין משלמים על הטביחה אא"כ הוזמו על הטביחה תחילה ונתחייבו בתשלומי שלשה ועדיין עדות גניבה קיימת, ואח"כ כשהוזמו נתחייבו גם בכפל.

פינת הריבית

נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

שמעו עמים ירגזון, חיל אחז וכו' אז נבהלו וכו' יאחזמו רעד, ומ"מ רק יתרו שמע ובא. והשאלה עולה מאליה מה שמועה שמע יותר ממה ששמעו שאר הגוים.

ובבעל הטורים פר' וארא עה"פ 'הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד' כתב בזה"ל 'אבל לא אמר על הקולות שלא יהיה עוד כי יהיו במתן תורה' עכ"ל. והוא ע"פ זבחים קטז. דיתרו שמע מ"ת ובא שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו. אך צ"ב הקשר בין קולות הברד לבין מ"ת.

הנה עה"פ 'ואש מתלקחת בתוך הברד' כתב רש"י נס בתוך נס, האש והברד מעורבין והברד מים הוא, ולעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם, עכ"ל. וקודם לכן כתיב וה' נתן קולות וברד ותהלך אש ארצה. אבל פרעה שלא ידע את ה' אמר ורב מהיות קולות אלקים וברד. עדיין ראה בהם קולות כחות הטבע ('הטבע' גימ' אלקים).

אבל ה' נתן קולות כתיב, והיינו שהיו אלו קולות נגלים של רצון ה' בהשגחה פרטית, והוא חלות רצון ה' הנקבעת בטבע בשלטון עליו ולא בהסתר חוקיו, כרצון הי"ת הניתן בתורה שהיא גילוי רצון ה' איך צריך לנהל את הטבע, ולכן חוקיו בטלים בפני עושי רצונו, וכדברי הרמב"ן הידועים ס"פ בא שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם. ובזה מובן שע"י קולות אלו עשו שלום ביניהם ואש מתלקחת בתוך הברד.

יתרו שמע את קול ה' שאינו מוגבל בגבולות הטבע, את זאת שאר הגוים לא תפסו, הם שמעו מה שפרעה שמע - קולות אלקים, עדיין ראו בזה כחות הטבע.

וכידוע לימודה כנתינתה באימה ביראה ברתת ובזיע, ומפני זה נתקנה טבילה לבעלי קריין, שנצרכת כמה שיותר טהרה בכדי שיהיה הקול גדול של התורה נקבע בעצמות נפשותינו. ואף שבטלוה מ"מ כידוע כבר כתב הרמב"ם מעולם לא בטלתיה, וכ"כ המ"ב (פח ד) שנוהגים אנשי מעשה להחמיר בה.

ומענין לענין - יהודי בנה מקוה לגברים בשכונה חדשה, וכיון שלצורך השלבים האחרונים של הבניה היה חסר לו כסף, יצא במבצע שכל מי שיקדים לעשות מנוי לשנה יקבל חודשיים חינם, כך שבפועל ישלם רק עבור עשרה חודשים.

והנה הוא פסיקה בהוזלה, שהרי מוזיל להם מפני שמקדימים לו מעות, ופסיקה בהוזלה אסורה אם 'אין לו' (קעג ז), והגם שכאן יש לו, מ"מ לא נגמרה מלאכתו ואסור אם חסרים שלש מלאכות (קעה ד). ובחסרים רק שתי מלאכות היא מחל' ראשונים, לרש"י (ב"מ עב:) שרי אף בהוזלה, ותוס' (שם סג: ד"ה מהו) אסרו, ובבאוה"ג (על השו"ע שם) כ' שהמחבר סתם להיתר, ובש"ך הביא מהטור לאיסור.

אמנם הכא שאני דאף שאינו משתמש מיד במקוה מ"מ ע"י מתן מעות קנה מיד זכות להשתמש בו כשתיגמר מלאכתו, וא"כ אין כאן המתנת מעות, והא דאסרו בחסר מלאכות הוא במטלטלין דלא קנה ע"י הקדמת המעות אלא למי שפרע, להכי הוי כריבית וצריך היתר ד'יש לו', וזה לא מהני להוזלה בחסר מלאכות.

ברם בב"ב (פז.) אסרו להקדים מעות לפועל שיעבוד לאחר זמן אף שנקנה לכך מיד, דכיון שלא עובד לו מהשתא מחזי כריבית, ובתוס' שם (פו:) נקטו דה"ה שכירות קרקע אינה מותרת אא"כ נכנס מיד לתוך הבית, אלא שריו"ב והרשב"א פליגי וס"ל דדוקא פועל מחזי כריבית אם לא עובד לו מיד כיון שיכול לחזור בו משא"כ בבית שאינו יכול לחזור בו לא מחזי כריבית אף שלא דר בו מיד.

ובב"י סי' קעו הביא את שיטת תוס' להחמיר אף בבית דבעי' שידור בו מיד, אולם הרמ"א בדרכי משה הביא מהמ"מ בשם הרשב"א דבית אי"צ שידור מיד כיון שא"י לחזור בו, ובנקודות הכסף שם על הט"ז סק"ז כתב דנראה שהרמ"א נקט כהרשב"א והיינו דבשכירות בית אי"צ שידור מיד.

נערך אושר בכבוד חו"ל

אושר בכבוד

חושבים עתיד כהלכה

בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:

info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

א"כ לכאו' ה"ה בנידון דידן להב"י אסור כיון שלא משתמשים מיד מחזי כריבית כשמוזיל מחמת המתנת המעות, ולרמ"א מותר כיון שהמשלמים קנו זכות מיידית להשתמש כשתיגמר מלאכתו.

ואמנם יש שהתירו כל ריבית דרבנן לצורך מצוה ע"פ הנפסק בשו"ע (קס יח, ועי' קעב א בהגה) להתיר ריבית דרבנן לצורך ת"ת או ביהכ"נ, אולם במ"ב (רמב ד) נקט דאסור ללוות בריבית לצורך שבת, ואולי ס"ל דדוקא מעות המוקדשים לת"ת או ביהכ"נ אך לא ממון הדיוט, וא"כ כאן אסור, דבין המלוים ובין הלוה שהוא בעל המקוה הוי הדיוט.

אולם יותר נראה דס"ל למ"ב שלא הותר אלא להלוות בריבית ומרויח את הריבית למצוה, משא"כ כשלוה בריבית לצורך שבת אין הריבית הרווחה למצוה, ובדידן הרי המנויים מקבלים תוספת זכות לטבול, וטבילת עזרא ודאי הוי מצוה, ואפי' לתוספת קדושה יל"ד דהוי מצוה, וכן רחיצה לכבוד שבת, ברם בד"כ המנוי הוא גם לשאר ימי השבוע, ואז הרחיצה ל"ה מצוה, א"כ אכתי לנוהגים כהב"י אסור.

גם לנוהגים כהב"י היה מקום להציע שיקצצו שהמטלטלין בשויין, וההוזלה היא על השימוש בקרקע, יעוי' בהגהות רע"א על הש"ך יו"ד קעג סקט"ו, ואף שהצריך שלא תהיה ניכרת ההוזלה וכאן מסתמא ניכר כי רוב ההוצאות על המים ונמצאת ההוזלה על שכירות הקרקע יותר מחצי מחירה (יעוי' רע"א קסו ב) כאן עדיף שהרי כבר זכה בשכירות הקרקע, מיהו מסתבר שצריך שלא יהיה בלתי סביר.

עוד יש להציע שהבעלים יסכים לקבל את תשלום המנוי בצ'ק דחוי לתאריך פתיחת המקוה, ובינתיים ישיג הלואת גישור, כך שבזמן התשלום מתחילים להשתמש, ושרי אף שמוזיל להם מפני הקדמתם לשנה.

אבל לכאו' כל המקדימים לשלם יצטרכו להקפיד להשתמש במקוה בתאריך הרשום בצ'ק, ולא סגי בעצם זה שזכותם להשתמש, וכן לשון תוס' 'שנכנס מיד לתוך הבית', והוא כל' הגמ' גבי פועל 'דקא עביד בהדיה מהשתא לא מחזי כי אגר נטר לי', וכ"ה ל' הרמב"ם (מלוה ז יב) 'הואיל ומתחיל לעשות מעתה', וכעי"ז בשו"ע (קעו ח), וכן מוכח שהבין בנקוה"כ הנ"ל, יעוי"ש. אמנם מסתבר דסגי שנותן לו מפתח שנחשב 'מסירת החזקה, והכ"נ מהני עצם כרטיס המנוי המאפשר את הכניסה.

ואף אם אין למנויים זכות שימוש אלא פעם ביום, וכלפי היום הבא לכאו' הוי כלא נכנס מיד לבית, ואפי' במנוי ללא הגבלה אין הזכות אלא בבוקר בשעות הפתיחה, מ"מ הלא גם פועל שהותר כשהתחיל לעבוד הרי אינו עובד בלילה, ואעפ"כ מהניא תחילת עבודה אף להתיר הקדמת המעות לימים הבאים, והיינו משום שהיא עיסקה אחת. ואף שיש לחלק דשאני פועל שעובד כפי היכולת לכן נחשב הכל אחד, וכעומד לכתף, מ"מ לא אשכחן חילוק אם עובד כל היום או חלקו, וא"כ לכאו' הכ"נ בדידן.

ובפשטות אם אכן יסכים לקבל צ'ק דחוי יהיה מותר לקבל גם מזומן, דמוכח שאי"ז אגר נטר שהרי מוכן לקבל גם צ'ק דחוי, אך י"ל דכ"ז אם אינו מעביר את הצ'קים לחברת ניכיון ע"מ לקבל מהם מזומן, דא"כ נמצא כדורש מהמנויים או שיתנו לו היכ"ת להשיג מזומן, או שיתנו מזומן, דא"כ ההוזלה הוי אגר נטר ואמנם הצ'קים מותרים דלא לוה מהם אולם המזומן יהיה אסור.

אולם לכאו' עדיין אסור אפי' להרמ"א - שהתיר הוזלה בקרקע אף כשעדיין לא נכנס לקרקע - שהרי התשלום למקוה אינו רק על הקרקע אלא גם על השימוש במים שבמקלחות לכל השנה, נמצא שאת המים עדיין לא קנה אלא למי שפרע ואף אם כבר יש אספקת מים למקוה - ונימא שהמלאכות החסרות הם בבנין ולא במים - מ"מ כיון שהמים אינם שלו אלא של חברת המים, ואף אי נימא שכיון שמוכנים לו אין בזה חיסרון של אשראי דמחסר גוביינא (ב"מ סג: יו"ד קעג ז) מ"מ אין כאן היתר של יש לו להתיר בהוזלה.

אמנם אם יש בדוד של החמים מים לכל השנה למתרחץ הבודד ניחא, דאף שצריך גם למזג גם מים רגילים והם עדיין לא של בעל המקוה, מ"מ הלא יכול להנמיך את המעלות ע"י הטרמוסטט ויהיו ראויים למרחץ. אכן, אם כנים הדברים עדיין יצטרכו להזהר שהמנוי לא יכלול שמפו או מגבות אא"כ יש לו עבור משתמש בודד לכל השנה.

גמ"ח אושר בכבוד (מלא"ם)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם וברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

עדים שחייבו מיתה והוכחשו ולא הוזמו, לרבי אלעזר חייבים מלקות משום "לא תענה", ואע"פ שאין לוקים על לא שאין בו מעשה, מבואר במכות ב: שלומדים מלקות בעדים זוממים מ"והצדיקו את הצדיק", וכיון שאין לוקים על לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד, דעונש הלאו הוא המיתה, הכא הוי לאו שלא ניתן לאזהרת מיתת בי"ד, דאינם נהרגים אף אם הוזמו אח"כ, משום דס"ל שהכחשה אינה תחילת הזמה, (ואיירי שבא הרוג ברגליו, אבל בלאו הכי אינם לוקים, דמאי חזית לסמוך על השניים יותר מהראשונים). ולרבי יוחנן אם הוכחשו ואח"כ הוזמו נהרגים, דהכחשה תחילת הזמה.

באלו אופנים גנב משלם כפל ולא ד' וה'- גנב על פי שנים וטבח ומוכר על פי עד אחד או על פי עצמו שא"א לחייבו ד' וה' שזה קנס ע"פ הודאתו, או שגנב וטבח בשבת או לע"ז שא"א לחייבו על הטביחה כיון שהוא מתחייב בנפשו, או שגנב משל אביו ומת אביו לפני שטבח ומכר שא"א לחייבו ד' וה' כיון שהוא ירש חלק מזה ובעינן "וטבחו" כולו באיסורא, או שגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר שא"א לחייבו על טביחת שור ושה של הקדש, משלם כפל ואינו משלם ד' וה'. ולר"ש בקדשים שחייב באחריותם משלם ד' וה'. ולהלן יבוארו האופנים הנ"ל.

מודה בקנס ואח"כ באו עדים

מודה בקנס אין לחייבו לשלם על פי הודאתו, דכתיב "אשר ירשיעון אלוהים" פרט למרשיע את עצמו. ולהלן יבואר מה הדין בזה אם אח"כ באו עדים.

הגמ' מדייקת ממתני' שמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, דקתני שאם טבח ומכר על פי עד אחד או על פי עצמו פטור מד' וה', ועל פי עד אחד זה פשיטא, וצ"ל דבא לאשמועינן על פי עצמו דומיא דעד אחד, מה עד אחד חייב אם בא עוד עד (דהלכה כרבי יהושע בן קרחה שמקבלים עד אחד היום וכשיבוא חבירו למחר מקבלים את עדותו של שני), אף במודה חייב אם באו עדים.

ע"ה. לרב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, דכתיב "אם המצא" בעדים "תימצא" בדיינים, פרט למודה בקנס ואח"כ באו עדים, דאם בא לפטור אם לא באו עדים, זה כבר נלמד מ"אשר ירשיעון".

ולשמואל מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב ומ"המצא תמצא" לומדים חיוב כפל בגנב עצמו דדרשינן כלל ופרט וכלל מהמצא תמצא. ומודה שמואל שמדברי ת"ק שאמר שאם ראה שבאים עדים והודה אינו משלם אלא קרן, מבואר דס"ל שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, אמנם שמואל סובר שעל זה נחלק רבי אלעזר ברבי שמעון ואמר שאף אם יודה יבואו העדים ויעידו, (ולרב י"ל דשאני התם שהודה מחמת ביעותותא דעדים, אבל אם הודה מעצמו גם לר"א בר"ש פטור).

ומעשה ברבן גמליאל שסימא את עין טבי עבדו ושמח שיצא לחרות מפני שהיה עבד כשר והיה רוצה לשחררו אלא שהמשחרר עבדו עובר בעשה, ואמר לו רבי יהושע שאין בדבריו כלום מפני שאין עדים, ומשמע שאם היו עדים ובאו אחר ההודאה היה חייב, ולמ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור צ"ל שלא היתה ההודאה בפני בי"ד, שאע"פ שרבי יהושע היה אב"ד, לא היה זה במושב בי"ד. ולפי ברייתא אחרת אמר לו רבי יהושע אין בדבריך כלום שכבר הודית, ומבואר דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, וצ"ל דס"ל שהיה זה במושב בי"ד.

לרב המנונא וריו"ח מסתבר לפטור מודה בקנס ואח"כ באו עדים רק באופן שחייב עצמו קרן בהודאתו (כמו כשאמר גנבתי), אבל אם לא חייב עצמו בהודאתו (כמו כשאמר טבחתי ומכרתי) ובאו אח"כ עדים חייב, כיון שכוונתו בהודאתו לפטור את עצמו שהוא יודע שמודה בקנס פטור, הלכך לאו הודאה היא ומשלם אם באו עדים. ורב אשי מדייק כדבריהם ממתני' ומברייתא. ומאידך מהמעשה הנ"ל בר"ג משמע שאין בזה חילוק.

המשך דיני תשלומי ד' וה'

ע"ה: הודה שגנב ולא הודה שטבח ומכר ובאו עדים שטבח ומכר אינו משלם ד' וה', דרחמנא אמר ד' וה' ולא ד' וג'.

אם הוזמו רק עידי הגניבה בטלה כל העדות, שכיון שלא גנב לא טבח, והראשונים משלמים כפל והוא והאחרונים פטורים, ואם הוזמו עידי הטביחה ומכירה ולא עידי גניבה, הוא משלם כפל והם משלמים שלשה לגנב.

ואם העידו שניים על הגניבה, והודה שגנב (שזה לא נחשב הודאה כיון שהוא מודה בגלל העדים) וגם טבח ומכר, אך אמר שלא עשה זאת בפניהם, והוזמו עידי הגניבה, ובאו עדים אחרים שגנב וטבח ומכר, הגמרא רוצה לומר שנחלקו בזה רבנן וסומכוס, שלרבנן אין הודאת הטביחה מחמת העדים והוי הודאה ופטור מד' וה' אע"פ שלא חייב עצמו כלום בהודאתו, דהודאת הגניבה אינה הודאה שהרי יש עדים, ולסומכוס אף הודאת הטביחה היא מחמת העדים, וממילא הוא משלם את הקרן והעדים משלמים את תשלום הכפל והוא משלם עוד ג' לפר וב' לאיל.

ולרב אחא בריה דרב איקא מודה סומכוס שההודאה על הטביחה אינה הודאה ואם יבואו עדים אחרים חייב, ונחלקו בעדות שא"א להזימה, ובאופן שהודה שגנב וטבח ומכר בפני פלוני ופלוני אחרים, והוזמו הראשונים והעידו השניים, שלרבנן הוא משלם קרן ונוטל כפל מן הראשונים, ואינו משלם ד' וה', דכיון שהודה לא מקבלים את העדות דהוי עדות שא"א להזימה, כיון שהוא הודה מתחילה שטבח ומכר בפניהם ועל פיו באו להעיד, ולסומכוס אע"ג דבעלמא אין מקבלים עדות שא"א להזימה, זה דווקא כשחסר בעדותם יום ושעה די"ל שהם שקרנים והם מפחדים שיזימו אותם, אבל כאן העדים מסייעים לדבריו, ואדרבה מה שלא ניתן להזים את העדות זה בגלל שהיא אמיתית, וממילא הוא משלם קרן, והראשונים שהוזמו משלמים את הכפל שרצו לחייבו, והוא משלם ג' לפר וב' לשה מלבד הקרן, דאין כאן הודאה כיון שהודה בגניבה בגלל הפחד מהראשונים, ובהודאה על הטביחה אינו מחייב את עצמו כלום.

דין טביחה ומכירה בהקדש

איתא לעיל (ס"ח:) שאם גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם כפל ואינו משלם ד' וה'. לרבי יוחנן מיירי שהגנב הקדיש אחרי יאוש שזה שלו, ופטור מפני שאין חיוב ד' וה' להקדש, ולריש לקיש מיירי שהבעלים הקדיש לפני יאוש.

ולהלן יבואר מדוע מה שהגנב הקדיש את הבהמה זה לא נחשב כמכירה, וכן תבואר שיטת רבי שמעון שמחייב ד' וה' בקדשים שחייב באחריותם, שמדובר שהבעלים הקדיש את הבהמה לפני הגניבה, וכיון שר"ש סובר ששחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, וכדי לחייב על הטביחה צריך שחיטה ראויה, בהכרח מדובר ששחט שחיטה ראויה, ויבואר באיזה אופן שייך שהגנב ישחוט שחיטה המותרת לאכילה, וכן יבואר שאף שחיטת קדשים נחשבת שחיטה ראויה, למרות שאינה ניתרת לאכילה לפני זריקה, משום שכל העומד ליזרק כזרוק דמי, ואם מדובר בבעלי מומין שנפדו, השחיטה נחשבת ראויה גם לפני הפדיון משום שכל העומד ליפדות כפדוי דמי.

ע"ו. גנב והקדיש אחרי שנתייאשו הבעלים (שההקדש קנה ביאוש ושינוי רשות, אבל לפני יאוש לא חל ההקדש) **ואח"כ טבח ומכר**, משלם כפל, ואינו משלם ד' וה'.

הגמרא מבארת שעל הטביחה אינו משלם ד' וה' כיון שהבהמה היא כבר של הקדש ולא של הבעלים.

ולענין חיוב על מכירה, אע"פ שהוציאו מרשות הבעלים ע"י ההקדש, ההקדש לא נחשב כמכירה לחייבו על ההקדש ד' וה', דבמכירה עברה הבהמה לרשות אחר, אבל בהקדש עדיין שם הבעלים עליו ונקרא עולת פלוני.

מסקנת הגמ' שדין זה (שהקדש אינו כמכירה) הוא בין בקדשי קדשים ובין בקדשים קלים, ולא דווקא לרבי יוסי הגלילי שסובר שקדשים קלים הם ממון בעלים ומ"מ פקע שם הבעלים ע"י ההקדש ולאו למרה קא טבח, (לישנא אחרינא אינו חייב על הטביחה משום שבשעת טביחה זה של הקדש, דאיתא לעיל י"ג שרבי יוסי הגלילי מודה שלאחר שחיטה זה ממון גבוה, דמשלחן גבוה קא זכו. ולא נהירא, דרק במקדש בחלקו שחלק בקדשים שנשחטו ונזרק דמם והוקטרו חלביהם משלחן גבוה קא זכו, ולא בטביחה), **ולאו דווקא לר"ש שמחייב ד' וה' בקדשים שחייב באחריותם דס"ל שדבר הגורם לממון כממון דמי והם ברשות בעלים**, וכגון שאמר הרי עלי עולה והפריש גניבה זו לנדרו, שלר"ש כיון שהוא חייב באחריותו ודבר הגורם לממון כממון דמי לאו מכירה היא, ומ"מ פטור על הטביחה, דחל על זה שם הקדש להוציאו מרשות הבעלים הראשונים ולאו דמרה קא טבח. אלא בכל גוונא פטור לכו"ע, וכנ"ל שהקדש אינו כמכירה מפני שעדיין שם הבעלים עליו.

ביאור שיטת רבי שמעון במתני'-

ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם משלם תשלומי ד' וה', ושאין חייב באחריותם פטור.

הגמ' אומרת שאין לבאר שר"ש לא מחייב על הטביחה, ואפילו הפרישו לשם נדר שמוטל עליו אחריות, זה יצא מרשות הבעלים והגנב נעשה שומר להקדש ולאו דמריה קא טבח, אלא ר"ש מחייב על ההקדש כמו על מכירה, דא"כ יותר יש לחייב באינו חייב באחריותם, מפני שבזה היא יוצאת מרשות הבעלים.

אלא מיירי **בגונב הקדש** (-נדר או נדבה) **מבית בעלים**, שלת"ק פטור מד' וה' דכתיב "וגונב מבית האיש", ולר"ש קדשים שחייב באחריותם נחשבים "מבית האיש" דדבר הגורם לממון כממון דמי.

ואמנם כיון **שלר"ש שחיטה שאינה ראויה אין שמה שחיטה** כמבואר במתני' שר"ש פוטר טובח טריפה, בהכרח מיירי ששחטם שחיטה ראויה, וכדלהלן.

לרב דימי בשם רבי יוחנן מיירי ששחט תמימים בפנים לשם בעלים, ונשפך הדם אבל השחיטה היתה ראויה, (דאם לא נשפך הדם הרי חזרה קרן לבעלים כיון שהם נזבחו לשם הבעלים).

ולרבין בשם רבי יוחנן מיירי ששחט תמימים בפנים שלא לשם הבעלים דשחיטה ראויה היא, דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, וקרן לא חזרה לבעלים כיון דקיימא לן שלא עלו לבעלים לשם חובה. (ולא רצה ריו"ח להעמיד כר"ל דלקמן, מפני שהוא רוצה להעמיד את המשנה בתמימין. ע"ז:).

ע"ו: ולר"ל מיירי ששחט בעלי מומים בחוץ שזה מותר, (אבל אם שחט תמימים בפנים אינו חייב ד' וה', דכתיב "וטבחו או מכרו" דכל היכא דליתא במכירה ליתא גם בטביחה, ומכירת קדשים אינה מכירה דאין קדשים תמימין יוצאים לחולין. ולריו"ח חייב אף היכא דליתא בטביחה. ע"ז:). ומיירי שקדם מומם להקדשם, דאי קדם הקדשם למומם אינם ראוים לפדיון משנשחטו.

רבי אלעזר מקשה על רבין, שהזריקה מתרת ולא השחיטה, וכן לר"ל קשה שהפדיה מתרת ולא השחיטה, וא"כ בשעת הטביחה זו שחיטה שאינה ראויה.

הגמרא מתרצת שר"ש אמר שכל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל העומד לפדות כבעלי מומין שסופם להפדות כפדוי דמי, וכדלהלן.

לעיל נתבאר שלר"ש כל העומד לישחט כשחוט דמי וכל העומד ליפדות כפדוי דמי. ולהלן יבואר היכן מצינו שזו שיטת ר"ש.

טומאת אוכלין בנותר- לרבי שמעון איסורי הנאה אין מיטמאין טומאת אוכלין, דכתיב "מכל האוכל אשר יאכל" -אוכל שאפשר להאכילו לנכרי או לישראל, ואם היתה לה שעת התר משנשחטה ירדה עליה דין קבלת טומאה אפילו אם נאסרה אח"כ, ולכן **נותר ששחטו** סמוך לשקיעת החמה (בקדשים שנעשים נותר בלילה אחד, כגון תודה וקדשי קדשים), ולא היה שהות ביום לזרוק את הדם, אינו מטמא טומאת אוכלין, אבל שחטו והיה שהות לזרוק את הדם ביום, אע"פ שלא נזרק, מטמא טומאת אוכלין, ומבואר דכל העומד לזרוק כזרוק דמי.

ע"ז. טומאת אוכלין בפרה אדומה- פרה אדומה מטמאה טומאת אוכלין לר"ש, כיון שהיתה לה שעת הכושר שהיתה ראויה לאכילה, וירדה לה תורת אוכל, **שהרי לר"ש היא נפדית** אפילו אם נשחטה כדין **על גבי המערכה**, אם מצא אחרת יפה ממנה, וזהו שעת הכושר שלה, ואע"פ שלא נפדית כל העומד ליפדות כפדוי דמי.

ע"ז: גנב ומכר טריפה לר"ש הפוטר בשחיטה שאינה ראויה, לר"ל פטור דכתיב "וטבחו או מכרו" -כל היכא דליתא בטביחה ליתא במכירה, ולרבי יוחנן חייב, דאע"ג דליתא בטביחה איתא במכירה.

גנב וטבח כלאים בהמה שנולדה מכבשה ותיש, חייב ד' וה' (וכן במכירה).

ע"ח. הגמרא שואלת מדברי רבא שאמר שלומדים מבנין אב שכל מקום שנאמר "שה" זה ממעט כלאים, ונ"מ שאין פודים פטר חמור בכלאים וכדלהלן, ולרבי אלעזר דס"ל שפודים פטר חמור בכלאים וכדלהלן, אתי למעוטי טמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא -פרה שנתעברה מסוס וילדה סוס, או רחל שנתעברה מחזיר וילדה חזיר, דאסור באכילה, דכתיב "זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים" שה פרט לכלאים כהאי גוונא. ולא אתי למעוטי כלאים מקדשים שהם פסולים לקרבן, דהתם נתמעט מ"שור או כשב", ולא אתי למעוטי כלאים ממעשר בהמה, דיליף תחת תחת מקדשים, ולא אתי למעוטי כלאים מבכור, דיליף העברה העברה ממעשר, דכתיב "אך בכור שור" שיהא הוא שור ובכורו שור.

הגמרא מתרצת דשאני הכא דאמר קרא "שור <u>או</u> שה" לרבות את הכלאים, ואע"ג ד"שור <u>או</u> כשב" ממעט כלאים, התם כתיב בהמשך הפסוק "או עז" וכשב ועז אפשר להוציא מהם כלאים, ואתא או למעט, (ואע"ג ששור וכשב א"א להוציא מהם כלאים, מ"מ גם ה"או" שלהם בא למעט, דמדסיפא למעט רישא נמי למעט, ואתי למעוטי נדמה שאינו דומה לא לאביו ולא לאמו, שבא מאיל ורחל ודומה לעז, ולא אמרינן מדרישא לרבות סיפא נמי לרבות, דלא איצטריך תרי רבויי, דאם מרבים כלאים כ"ש נדמה), אבל שור או שה א"א להוציא מהם כלאים מפני שאין עיבורם שוה, דבהמה גסה יולדת לתשעה ודקה לחמשה, וממילא אתי קרא לרבות.

פטר חמור- אין פודים לא בעגל, ולא בחיה (-צבי ואיל), ולא בשה שחוטה, ולא בטריפה, ולא בכלאים משני מיני בהמות, ולא בכוי הבא מבהמה וחיה. ורבי אלעזר מתיר לפדות בכלאים מפני שהוא שה.

בהמה טמאה שנולדה מבהמה טהורה שנתעברה מבהמה טמאה אסורה באכילה, לרבא משום דכתיב "שה". ולרבי יהושע מדכתיב "שה כשבים ושה עיזים" לומדים שצריך שיהא אביו כבש ואמו כבשה. ואף שטהורה אינה מתעברת מטמאה (וכן טמאה אינה מתעברת מטהורה), איצטריך קרא למעוטי מי שנתעבר מקלוט שפרסותיו קלוטות כבהמה טמאה, אבל אביו טהור, וכר"ש שאוסר בהמה זו באכילה, דכתיב ב"פ גמל לרבות גמל הנולד מן הפרה אף אם אביו שור, ורבי יהושע חולק וסובר שאם נולד משור גמור מותר בסימן אחד של טהרה, מעלה גרה או מפריס פרסה, אבל בנו (שנתעברה פרה ממנו) טמא.

ע"ח: הנודר הרי עלי עולה והפריש שור לנדרו, ובא אחר וגנב את השור, יכול הגנב לפטור את עצמו בכבש לרבנן או בעוף לראב"ע כיון שבזה יוצא הגנגב ידי חובת נדרו, ועל הפסד ההקדש פטור, דכתיב "וגנוב מבית <u>האיש</u>", והיינו לר"ש שמחייב בקדשים שחייב באחריותם.

האם צריך מכירה וטביחה של כל הבהמה

גנב ששייר במכירה- גנב שמכר בהמה חוץ מאחד ממאה שבה חייב כפל ופטור מד' וה'. לת"ק פטור אף בשייר גיזותיה או קרנה, דבעינן "וטבחו ומכרו" כולו, וכן ס"ל ללוי. ובדעת רשב"א י"א שאם שייר גיזותיה חייב, משום שעומדות ליגזז, אבל אם שייר קרנה פטור, וי"א שגם אם שייר קרנה חייב, דדבר שאינו צריך שחיטה אינו פוטר מד' וה', וכן ס"ל לרב. ולרבי דווקא דבר המעכב בשחיטה שאם היה ניטל ממנה מחיים לא היתה ניתרת בשחיטה (כגון ושט או קנה או ירך וחלל שלה או כבד או אחד מבני מעיים) פוטר מד' וה', דכתיב "וטבחו" לאפוקי מה שאינו בשחיטה כגון ידה ורגלה מן הארכובה ולמטה.

הגונב בהמה קיטעת או חיגרת או סומא וטבח או מכר חייב ד' וה', כיון שטבח או מכר את כל מה שגנב.

חיוב ד' וה' בשותפין- הגונב בהמת השותפין חייב ד' וה', ושותף שגנב מחבירו וטבח חייב כפל ופטור מד' וה' אפילו על חלק חבירו, דבעינן "וטבחו" כולו בחיובא, ושותפים שגנבו וטבח אחד מהם, אם טבח לדעת חבירו שעשאו שליח חייבים, ואם טבח שלא לדעת חבירו פטורים דליכא "וטבחו" כולו בחיובא, דבחלק חבירו אינו שליח, והוי כטובח ומוכר מה שאחר גנב שפטור. והא דאיתא לעיל (ע"א:) ששייך להתחייב חמשה חצאי בקר, זה דווקא כשגנב בהמת שותפין וטבחה כולה באיסורא, ורק אח"כ הודה לאחד מהם ונפטר מחלק אותו שותף.

רבי ירמיה מסתפק בגנב שמכר את הבהמה **חוץ מל' יום** שבהם יעשה הגנב מלאכתו, **או חוץ ממלאכתה** שיכול הלוקח לשוחטה מיד אבל אם יעשה בה מלאכה היא של הגנב, אם חייב ד' וה'.

גנב שמכר את הבהמה **חוץ מעוברה**, ולישנא קמא למ"ד עובר ירך אמו הוי שיור ואינו חייב ד' וה', ולמ"ד עובר אינו ירך אמו הסתפק ר' ירמיה אם הוי שיור כיון שכעת הוא מחובר, או דלא הוי שיור כיון שעתיד לצאת. ולישנא בתרא צדדי הספק הם אם לא הוי שיור כיון שאינו ירך אמו, או דהוי שיור כיון שניתר בשחיטתה. תיקו.

גנב בהמה וקטע רגלה ומכרה הסתפק רב פפא אם חשיב מכירה כיון שמכר כל מה ששייך, או דלא חשיב מכירה כיון שלא מכר כל מה שגנב. תיקו.

חיוב ד' וה' באופנים שונים

מה נקרא טביחה- אם נתנבלה בידו, או שנחרה -קרעה מנחירה ועד ליבה, או שעיקרה -עקר הסימנים, חייב כפל ופטור מד' וה' אפילו לרבנן, דלאו שחיטה היא כלל.

שליחות בטביחה- גנב שנתן לאחר לא במתנה (דמתנה מחייבת בד' וה' כמו מכירה) אלא עשאו שליח לטביחה או למכירה, והשני טבח או מכר, חייב ד' וה', דאע"ג דאין שליח לדבר עבירה, הכא יש שליח לדבר עבירה, דכתיב "וטבחו או מכרו" מה מכירה א"א שלא תהיה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר חייב.

ע"ט. גנב והקדיש חייב ד' וה', דאין חילוק בין מכרו להדיוט למכרו לשמים.

גנב והקיף (מכר באמנה ואשראי ולא קיבל דמים), או החליף, או נתן במתנה, או פרע את חובו או את הקיפו, או ששלחו לסבלונות לבית חמיו, חייב ד' וה'.

גנב וטבח ומכר **ברשות הבעלים** פטור מד' וה' דלא קנאו ולא נעשה עליו גנב, אבל אם גנב או טבח ומכר שלא ברשות הבעלים חייב.

איזה קנין צריך בשביל להחשב גנב- גנב שמשך את הגניבה ומתה ברשות הבעלים, או שנתנו הגנב כשהוא ברשות הבעלים (וי"מ שהבעלים נתנו, והנדון הוא מה הדין כשמת בפשיעה) לפדיון בכור או לפרעון חוב או לאחד מד' שומרים, ומשכו את הגניבה ומתה כשהיא ברשות הבעלים, פטור לגמרי. (וי"מ שלא מדובר כאן על גנב אלא על הבעלים, והקשה רש"י דהניחא שואל חייב באונסים, אבל שאר שומרים הרי פטורים במתה כדרכה, וכן בכהן ובעל חוב לא שייך לומר חייב או פטור אלא הפסיד או לא הפסיד), אבל אם הגביהה שזה קונה אפילו ברשות בעלים, או שהוציאה מרשות הנגנב שקנאה במשיכה, ומתה חייב.

הגונב ביער והכישה במקל חייב.

הגונב מבית השומר חייב.

קניינים- כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות כך תיקנו משיכה בשומרים (שלא יתחייב שומר בשמירה עד שימשוך). וכשם שהקרקע נקנית בכסף שטר וחזקה כך שכירות קרקע נקנית בכסף שטר וחזקה, אבל בשכירות מטלטלין שהשכיר לו כליו, לא מועיל שטר, דאין מטלטלין נקנים אלא במשיכה, ואף שהם נקנים בכסף לענין מי שפרע, בשטר אינם נקנים כלל דדברים בעלמא נינהו, ודברים אין בהם משום מחוסרי אמנה.

ע"ט: גנב וגזלן- גזלן אינו משלם ד' וה', וגזלן היינו החוטף מחבירו בגלוי, אבל אם הוא מתחבא אע"פ שראוהו הוי גנב וחייב ד' וה', וכן הגונב בפני שנים הוי גנב, שכיון שהבעלים לא רואה אותו הוא לא מפחד מאחרים כיון שלא לקח מהם כלום. והטעם שהתורה החמירה בגנב יותר מבגזלן, מפני שהגנב מפחד מעין של מטה ולא משל מעלה, אבל הגזלן גם משל מטה אינו מפחד.

למה בשור משלם ה' ובשה ד'- לר"מ בשור משלם ה' מפני שביטלו ממלאכתו משא"כ שה. ולרבן יוחנן בן זכאי בשור משלם ה' מפני שהלך ברגליו, משא"כ שה שהרכיבו הגנב על כתיפו וזלזל בעצמו, וגדול כבוד הבריות.

גידול בהמה בארץ ישראל

בהמה גסה- מותר לגדל בהמה גסה בארץ ישראל, מפני שא"א להביאה מחו"ל והיא נצרכת למשא ולחרישה, ואין גוזרים גזירה על הציבור אא"כ יכולים רוב הציבור לעמוד בה.

בהמה דקה- אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל, מפני שהם אוכלים את השדות, וכל שדות ארץ ישראל סתמן של ישראל, מפני שאפשר להביאה מחו"ל, אבל במדברות או ביערות מותר, ובסוריא ארם צובה שנכבשה ע"י דוד מותר אפי' בישוב דס"ל שכיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש והוי כחו"ל, ואצ"ל שבחו"ל מותר דלא חיישינן לישובם, ואם יפסידו שדות אחרים ישלם. ול' יום קודם הרגל או קודם משתה בנו מותר להשהות בהמה דקה, ואין להשהותם אלא עד הרגל אפילו את אלו שעדיין לא עבר עליהם ל' יום. וטבח המוכר בהמות ביום השוק מותר לקנות ולשחוט או להשהות עד יום השוק, אבל לא ישהה את המאוחרת שבהם ל' יום אלא ישחוט את כולם ביום השוק. ולר"ג אסור לגדל אבל מותר להשהותם בביתו, ויקשרנה בכרעי המיטה ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר, ורבנן אוסרים גם בזה.

פ. עונש המגדל- מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מליבו וכו' ואמר בשעת מיתתו שאין לו אלא העוון שקשר בהמה דקה בכרעי מיטתו לרפואתו ועבר על דברי חבריו, וכן מצינו שחרבו בעלי בתים בגליל העליון מפני שהיו מרעים ביערות הסמוכים לבתיהם והיו מעבירים את הבהמות דרך שדה קטנה של אחרים, (וכן חרבו מפני שהיו דנים דיני ממונות ביחיד).

רועה שעשה תשובה שלא לגדל עוד בהמה דקה, אינו חייב למכור מיד אלא מעט מעט, וה"ה בגר שירש כלבים וחזירים, (והנודר לקנות בית ולישא אשה בארץ ישראל, אינו חייב אלא בהוגנת לו, וכן הורו חכמים באשה אחת שנדרה שתינשא לכל מי שיבוא, מחמת שבנה היה מיצר לה, ואמרו חכמים שאינה חייבת להנשא אלא להגון לה).

חיה דקה- אין מגדלים חיה דקה בארץ ישראל, ורבי ישמעאל מתיר בכלבים כופריים (-קטנים וגנסים. לישנא אחרינא כלבים גדולים של ציידים ואינם מזיקים), וחתולים שחורים, וקופים, וחולדות סנאים (-הגדילות בסנה, והיינו שירצא חרצא, וי"א שירצא חרזא, ששוקיה דקים ונמוכים), מפני שעשויים לנקר את הבית מהעכברים.

בבבל- רב אמר עשינו עצמינו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה, שמיום גלות יכניה היו שם תלמידים רבים בישוב קבוע. (ורב הונא אמר שאת שלו חובה אשתו שומרת, ואמר לו רב אדא בר אהבה שחובה תקבור את בניה שאתה סומך עליה והיא אינה יכולה לשמור. וכל השנים שרב אדא בר אהבה היה חי לא התקיימו בניו של רב הונא). וי"א שתקנה זו היא מכי אתא רב לבבל שרבו המתיישבים שם מפני ישיבתו, לישנא אחרינא הוא בא ולימד להזהר בזה מפני שראה שיש שם רוב ישראל וישוב קבוע.

פ: חתול לבן מותר להורגו מפני שהוא מועד להזיק אדם ואין בזה גזל, ואף אסור לקיימו, ואין חיוב השבת אבידה אפילו לענין עורו, וחתול שחור מותר לקיימו וכנ"ל, וחתול שחור בן לבן בן לבן אסור. ורבינא הסתפק מה הדין בשחור בן לבן בן שחור. ותקנה זו נאמרה ע"י רב לאחר שחתול לבן קטע ידו של ילד, והיה זה בזמן שרב ושמואל ורב אסי באו לבי שבוע הבן (ברית מילה), וי"א לבי ישוע הבן (פדיון הבן), ולא הסכימו להכנס זה לפני זה, מפני שרב היה מכבד את שמואל לאחר שקיללו, ורב אסי היה גדול משמואל ותלמידו של רב.

מתריעים בציבור ובתחינה ובשופרות ובחצוצרות על החיכוך שחין הגורם לאדם לחכך בו, ודווקא יבש, אבל לח לא היו מתריעים בשבת אלא רק צועקים ביחיד, (והשחין שהביא הקב"ה על המצרים היה לח מבחוץ ויבש מבפנים). וכן על חגב או זבוב או צרעה ויתוש ושילוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעים אלא צועקים.

דלת הנגעלת על האדם מהיות מצליח לא במהרה תיפתח, וג"מ להרבות בבקשת רחמים. י"מ על הסמיכה, וי"מ שכל מי שהביאו עליו רעה לא במהרה תבוא עליו טובה. ורב אחא מדיפתי אמר שמי שמריעים לו לעולם אין מטיבים לו, והגמרא אומרת שזה נאמר רק על עצמו.

הלוקח בית מנכרי בארץ ישראל מותר לומר לנכרי לכתוב שטר מכירה בשבת, שאע"פ שאמירה לנכרי שבות, משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו.

הלוקח עיר בארץ ישראל כופים אותו ליקח לה דרך מד' רוחותיה, משום ישוב ארץ ישראל.

י' תנאים שהתנה יהושע

יהושע התנה עשרה תנאים כאשר הנחיל לישראל את הארץ, ומטרת תנאים אלו למנוע מריבות, וחלוקת הארץ היתה על דעת זה.

פ"א. שירעו בהמה דקה ביער גס ולא יקפיד בעל היער, לפי שאינה מכלה את האילנות, אבל דקה בדקה או גסה בגסה וכ"ש גסה בדקה לא.

שילקטו עצים או עשבים למאכל בהמה משדות של אחרים, והיינו היזמי והיגי כשהם מחוברים ולחים, ואסור לשרש, אבל יבשים שדעתו עליהם לאור, או תלושים שבעל השדה טרח ותלשם ודעתו עליהם, או שאר עצים, אסור.

שילקטו עשבים בכל מקום, חוץ מעשבים שגדלו עם תלתן שנטעו לזירין שהם מועילים לו, אבל תלתן שנטעו לזרע קשו לה עשבים, ואין מחייבים אותו לעקור (משום כלאים כיון שבעל כרחו יעקרנו מפני שהוא מפסיד את התלתן). וללישנא בתרא אם נטע לבהמה אסור ללקט, ואם נטעה לאדם (כערוגות) מותר.

שיקצצו ענפים ל**נטיעה** או להרכבה בכל מקום ולא יקפיד בעל האילן, וישאיר גרופיות של זית (-לרש"י הכונה למלוא ב' אגרופים, שמהם יגדלו ענפים חדשים), והיינו שבזית ישאיר כביצה למטה סמוך לגזע, ובקנים ובגפנים מותר לקטום מן הפקק ולמעלה, ובשאר האילנות מותר מאובו של אילן -מהענפים הרכים והדקים, ולא מחודו של אילן -ענפים גדולים וגסים, (לישנא אחרינא מחובו היינו ממחבואתו, אמצע גובהו שיש שם הרבה ענפים, ולא מחודו למעלה שזה הענף האמצעי שהוא העליון ועיקר האילן), ודווקא מענף חדש שנתווסף בשנה זו, שעדיין אינו עושה פירות, ודווקא ממקום שאינו רואה פני חמה, ולא ממקום שרואה פני חמה בצידי האילן מבחוץ ששם זה עיקר האילן מפני שהחמה מבשלת שם את הפרי וממתיקה אותו, שנאמר "וממגד תבואות שמש".

פ"א: מעין היוצא בתחילה וכ"ש מעיינות ישנים שהיו מימות יהושע בני העיר מסתפקים ממנו, וי"א שצריכים לשלם ואין הלכה כך.

מותר לפרוס חכה או לצוד ברשתות ומכמרות בימה של טבריה, אבל לא יפרוס קלע מפני שמעמיד את הספינה, (ימה של טבריה היתה בחלקו של נפתלי, ועוד נטל בדרומה מלא חבל חרם, שנא' "ים ודרום ירשה". והתלושים שבהרים בחזקת כל השבטים וכל מי שירצה יכול ליטול, מפני שזה כמו המטלטלין ושאר השלל והמלקוח, והמחוברים בחזקת אותו השבט. ואין לך שבט שאין לו בהר בשפילה ובנגב (-ארץ שדות ובקעות שאין שם צל אילנות והחמה זורחת ומנגבתה) ובעמק).

נפנים אחורי הגדר אפי' אם היא שדה מלאה כרכום, ומותר ליטול צרור מהגדר ואפי' בשבת, (ומר זוטרא חסידא שלח את שמשו בחול להחזירה ולטוח שם בטיט ולחברו היטב).

מהלכים בצידי הדרכים ללכת על המיצר לצד הדרך, אפילו בזמן שיש תבואה בשדות, מפני היתדות שבדרכים -הטיט שהתייבש בימות החמה נעשה כיתדות.

אף **בחוץ לארץ** נוהגים התנאים שהתנה יהושע וכ"ש בבבל שמצוים שם עוברים ושבים.

התועה בין הכרמים או רואה את חבירו תועה בכרמים, מותר לנתק את הזמורות מלמעלה ומלמטה כדי למצוא את הדרך, ודבר זה אינו מחיוב השבת גופו (שהיא דאורייתא דכתיב "והשבותו" משמע השבת גופו, שאם טעה צריך להעלותו לדרך), שהרי יכול להקיף מבחוץ בלא לנתק את הזמורות.

מת מצוה קנה מקומו שנפל שם בעת מותו, ואין בעל השדה יכול לעכב עליו, ואם מצאו מוטל ברוחב הדרך, מתוך שניתן לפנותו כדי שלא יאהילו עליו עושי טהרות, מפנהו לכל מקום שירצה, ואם מצאו מוטל ברה"ר (ט"ז אמה), יכול לפנותו לאחד מצדדי רה"ר, אם יש שם שדה בור מצד אחד ושדה ניר (-חרוש ולא זרוע) מצד שני מפנהו לשדה בור, ואם יש שם שדה ניר ושדה זרע מפנהו לשדה ניר, ואם שתי השדות שוים מפנהו להיכן שירצה.

עוד תקנות של יהושע-

א' בשעת הוצאת זבלים מותר להוציא זבל לרה"ר לצוברו ל' יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם ובהמה.

ב' מותר לרדת לשדה חבירו לקצוץ ענף כדי להציל נחיל דבורים שלו שהלכו לשדה חבירו והתיישבו שם על הענף, ואם יטול אחת אחת הם יברחו לו כיון שנתנו עיניהם באותו ענף, ונותן לו דמי הענף.

ג' זה בא עם כד יין וזה בא עם כד דבש ונסדקה חבית הדבש, תיקן יהושע לשפוך יין להציל דבש וליטול מהדבש דמי היין, וכן זה בא בחבילת פשתן על חמורו וזה בחבילת עצים ומת חמורו של בעל פשתן, יפרק העצים מהחמור ויטול פשתן ויטול מהפשתן דמי העצים.

ד' אילן הנוטה לשדה חבירו או שהוא סמוך למיצר מביא ביכורים וקורא.

שלמה תיקן שיהיו מהלכים בשבילי הרשות דסתם בני אדם לא מקפידים שיקצרו את הדרך בשדותיהם מזמן שהכניסו תבואתם עד רביעה שניה שזמנה בי"ז מרחשון, דאח"כ הזרעים צומחים ודריסת הרגל מזיקה, ובקרקע של בבל אפי' אחרי שירד בלילה טל דריסת הרגל למחרת מזיקה לה.

י' תקנות שתיקן עזרא

ביאה ראשונה שבאו ישראל לארץ היתה על ידי יהושע, וביאה שנייה היתה על ידי עזרא, לכך כי היכי שהתנה יהושע ותיקן עשרה תנאים להנהגתן וטובתן של ישראל, כך תיקן עזרא עשר תקנות להנהגתן וטובתן של ישראל. דהוקשו ביאות להדדי. תורת חיים.

פ"ב. א' שיקראו בתורה במנחה בשבת, משום יושבי קרנות -חנויות, שכל ימות השבוע הם עוסקים בסחורה ולא קוראים בתורה בשני וחמישי, תיקנו בשבילם קריאה נוספת.

ב' שיקראו בתורה בשני וחמישי, ואף שכבר נביאים ראשונים תיקנו דבר זה כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה, מ"מ היה מספיק שאדם אחד יקרא ג' פסוקים, או ג' אנשים ג' פסוקים, כנגד כהנים לוים וישראלים, ועזרא תיקן שיקראו ג' אנשים י' פסוקים, כנגד עשרה בטלנים -בני אדם כשרים הבטלים ממלאכתם לעסוק בצרכי ציבור ומקדימים לבוא לבית הכנסת כדי שיהיו מצוים עשרה בזמן התפילה ומתפרנסים משל ציבור.

ג' שידונו בשני וחמישי, משום שאז האנשים מצויים בערים לקריאת התורה.

ד' שיכבסו את הבגדים ביום חמישי, משום כבוד שבת.

ה' שיאכלו שום בערב שבת, משום עונה. (השום משביע, ומשחין -מחמם, ומצהיל פנים, ומרבה הזרע, והורג כינים שבבני מעיים, וי"א מכניס אהבה מתוך שמשמח את הלב, ומוציא את הקנאה).

ו' שהאשה תשכים לאפות ביום שהיא צריכה לאפות, כדי שתהיה הפת מצויה לעניים.

ז' שאשה תחגור בסינר (-כעין מכנסים קטנים), משום צניעותא.

ח' שאשה הטובלת לא תסתפק בעיון לפני הטבילה לראות שלא יהיה קשר בשערה או דבר מאוס (דחציצה פוסלת מדאורייתא בגוף או בשיער, דכתיב "ורחץ את בשרו במים" שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו למים, ומ"את" מרבים שיער), אלא תחפוף במסרק לפני הטבילה להרחיק מחשש חציצה.

פ"ב: ט' שהרוכלים שמביאים בשמים לנשים להתקשט בהם יחזרו בעיירות, ולא יוכלו בני העיירות לעכב עליהם, משום תכשיטי נשים, שלא יתגנו על בעליהן.

י' בעל קרי (שהוא חייב בטבילה מדאורייתא לתרומה וקדשים, דכתיב "ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו"), יטבול גם לדברי תורה ולא ילמד עד שיטבול.

עשרה דברים נאמרו בירושלים- המוכר בית אינו חלוט כדין בתי ערי חומה, אלא יכול לגאול, ויוצא ביובל כבתי חצרים, ואינה מביאה עגלה ערופה, ואינה נעשית עיר הנידחת, ואינה מיטמאה בנגעים. וכל אלו משום דס"ל שירושלים לא נתחלקה לשבטים, ובדינים אלו כתיב "אחוזתכם" וכדו'. וכן אין מוציאים זיזים וגזוזטראות בירושלים, מפני אהל הטומאה, וכדי שלא יוזקו העולי רגלים. ואין עושים בה אשפתות משום שרצים שדרכם ליגדל באשפה ומרבים טומאה לפי שמתים שם ומטמאים קדשים שבירושלים, ולא כבשונות (-משרופות סיד לקדירות) בגלל העשן שמשחיר את החומה, וגנאי הוא, ולא גנות ופרדסים בגלל הריח של העשבים הרעים שנתלשו ושל הזבל, חוץ מגינות ורדים (והינו כיפת הירדן הנצרך לקטורת) שהיו בה מימות נביאים הראשונים. ואין מגדלים בה אפילו ישראלים תרנגולים בגלל הקדשים, שישראל אוכלים שם בשר שלמים ותודה ומעשר בהמה, ודרך תרנגולים לנקר באשפה ושמא יביאו עצם כעדשה ויטמאו את הקדשים, (וכהנים לא יגדלו אף בשאר ארץ ישראל בגלל הטהרות שכיון שהכהנים אוכלים תרומה הם צריכים להזהר בטהרתם), וקבלה בידינו שאין מלינים בה את המת אלא קוברים אותו מיד באותו יום.

אין מגדלים **חזירים** בשום מקום, מפני מעשה שהיה כשצרו בית חשמונאי זה על זה כשרבו על המלוכה וכו' והעלו חזיר (במקום כבש לתמיד) בחומת ירושלים, כיון שאמר להם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית שכל זמן שעוסקים בעבודה לא ימסרו לידיהם, וכשנעץ ציפורניו בחומה דכן דרך חזיר כשגוררים אותו נזדעזעה ארץ ישראל ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה, ובאותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים, וארור האדם שילמד את בנו חכמת יוונית, ועל אותה שעה שנינו מעשה שבא עומר מגנות הצריפין שזה רחוק מירושלים, בגלל שהצרים החריבו את תבואת השדה, ושתי הלחם מבקעת עין סוכר. ומה שמצינו (מנחות ס"ד:) שזה היה בימי מרדכי, אותם שהיו בקיאים ברמזים ולשונות היו נקראים על שם מרדכי.

פ"ג. לשון יווני- מותר לדבר בלשון יווני, אבל לא בחכמת יוונית שמדברים בה הקרובים למלכות, ולבית רבן גמליאל התירו מפני שהוא קרוב למלכות, (ומהאי טעמא התירו לאבטולמוס בר ראובן לספר קומי (-מקדימה קרוב למצח ולהשאיר בלורית מאחורה. ל"א דרך רומיים לגלח את השיער שלמעלה מן האוזן) אף שזה מדרכי האמורי).

גידול כלב- אסור לגדל כלב מפני שהוא נושך ונובח ואשה מפילה מיראתו, אא"כ הוא קשור בשלשלת (ולרבי אליעזר הגדול הרי הוא בכלל ארור), אבל בארץ ישראל בעיר הסמוכה לספר (או בבבל שיש שם ישוב קבוע והרבה ישראלים בנהרדעא שהיא סמוכה לספר) מותר לקושרו ביום ולשחררו בלילה.

אין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות.

הרחקה במלכודות ובשובכים- אין פורסים נישבים ליונים שלא ילכדו בהם יוני הישוב, אלא במרחק ל' ריס מהישוב, כיון שזה מרחק מעופם, ובמקום ישוב כרמים שהולכים מכרם לכרם אסור אפי' במרחק מאה מיל, וי"א דהיינו בישוב שובכים, ואיירי בשובכים של עכו"ם או של הפקר או שלו, דאל"כ יש לאסור משום השובכים עצמם. ולענין הרחקת שובך מהעיר כדי שלא יפסידו את הפירות והתבואה סביב העיר די בחמישים אמה, מפני שבמרחק זה ממלאים כריסם ואין לחוש ביותר.

החובל

פרק זה (פ"ג: - צ"ג.) עוסק בדיני חיוב אדם החובל בחבירו (שזה חמשה מי"ג אבות נזיקין שמנה רב אושעיא (ד:) נזק צער רפוי שבת ובושת).

ופצע אותו ולא הרגו, שחייבתו תורה בחמשה דברים: נזק צער ריפוי שבת ובושת. נזק דכתיב "עין תחת עין". צער דכתיב "פצע תחת פצע". ריפוי ושבת דכתיב "רק שבתו יתן ורפא ירפא". בושת דכתיב "וקצותה את כפה" ממון.

ויבואר מתי משלמים כל אחד מהחיובים הנ"ל, ואיך שמים כמה לשלם.

חיוב נזק בחובל בחבירו

פ"ג: איך שמים נזק- החובל בחבירו חייב לשלם את הנזק, ורואים את הנחבל כאילו הוא עבד הנמכר בשוק, ושמים כמה היה מחירו לפני החבלה וכמה מחירו עכשיו, ואת ההפרש החובל משלם, מפני שהפסידו ממון זה, דאם היה נצרך היה מוכר עצמו

לעבד עברי. ושיטת ר"א (פ"ד.) ששמים כמה שוה המזיק עצמו, וכמה היה שוה ללא האבר שחבל בה לנחבל אם היה נחבל בעצמו.

מנלן שאין הכונה "עין תחת עין" ממש-

בברייתא מבואר שלומדים גזירה שוה מכה אדם ממכה בהמה, שכמו שבמכה בהמה חייב בתשלומין ה"ה במכה אדם "עין תחת עין" אין הכונה שמסמאים את עינו של המסמא, אלא הכונה לממון. והגזירה שוה אינה מהא דכתיב "מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת" שהרי שם מדובר כשיש חיוב מיתה ואין חיוב תשלומין, אלא הכונה להא דכתיב "מכה נפש בהמה ישלמנה" וסמיך ליה "ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו", ולומדים הכאה הכאה שהכונה לתשלומין, ואף שהלשונות אינם דומים שייך ללמוד גזירה שוה, כמו שלומדים גזירה שוה ושב כהן ובא הכהן כיון שהמשמעות שוה, והכא נמי "כי יתן מום" זה ע"י הכאה. והא דכתיב "איש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" הכונה למממון, שהרי מכה אדם הוקש למכה בהמה, ועוד דהא כתיב "כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו". וממשיכה הברייתא הנ"ל (על פי ביאור הגמרא) ואומרת שאם תדחה את הלימוד הנ"ל ותאמר שעדיף ללמוד דין חובל באדם מדין הורג אדם, ולא ללמוד חובל באדם מחובל בבהמה, אפשר ללמוד ממקום אחר דכתיב "ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות", לנפש רוצח אין אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאינם חוזרים לאחר שנקטעו. ואין פסוק זה נצרך לדין קים ליה בדרבה מיניה, שמי שחייב מיתה אינו חייב בתשלומין, דדין זה נלמד מ"כדי רשעתו", ואף שהפסוק נצרך לומר שלא פוטרים רוצח ממיתה ע"י שישלם ממון, מ"מ "לנפש רוצח" מיותר ובא ללמדנו כנ"ל. וכיון שאפשר ללמוד מ"לנפש רוצח", הגזירה שוה הנ"ל מכה אדם ממכה בהמה מלמדת שמשלם דווקא ממון, ואין המכה יכול לומר שהוא מעדיף שיוציאו את עינו.

רבי דוסתאי בן יהודה אומר שא"א לומר שהכונה עין ממש, שהרי אם עין הנחבל גדולה משל החובל אין כאן "עין תחת עין", ואין לומר שדווקא בכהאי גוונא ישלם ממון, דכתיב "משפט אחד יהיה לכם". הגמ' דוחה שי"ל שגם באופן הנ"ל מתקיים "עין תחת עין", שהרי נוטלים ממנו את מאור עיניו תחת מאור עיניו של הנחבל, כמו שרוצח חייב מיתה גם אם הרוצח הוא גדול או קטן מהנהרג, מפני שנוטלים את נשמתו תחת נשמת הנרצח שנטל.

פ"ד. רשב"י אומר שא"א לפרש עין ממש דא"כ **מה יעשו לסומא שסימא** וכדומה, ואין לומר שרק בכהאי גוונא ישלמו ממון, דכתיב "משפט אחד יהיה לכם" משפט השוה לכולכם. והגמ' דוחה שאין זה ראיה, די"ל שבסתמא הכונה עין תחת עין ממש, ובסומא שסימא פטור, דהיכא דלא אפשר לא אפשר, כמו שטריפה שהרג את השלם פטור, דכיון שאם נמצאו העדים זוממים אינם חייבים מיתה כיון שזממו להרוג גברא קטילא, הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, וממילא גם הוא פטור.

דבי רבי ישמעאל למדו מהיתור **"כן ינתן בו"**, ואין נתינה אלא ממון. והא דכתיב ברישא דקרא "איש כי יתן מום בעמיתו" זה נכתב אגב ינתן דסיפא דקרא.

דבי רבי חייא למדו מהיתור **"יד ביד"** שנכתב בעד זומם שאם העיד על אדם שקטע יד חבירו משלם ממון דבר הניתן מיד ליד.

דבי חזקיה למדו מדכתיב **"עין תחת עין"** והרי אם ימות בהוצאת העין נמצא עין ונפש תחת עין. והגמ' דוחה שאומדים אם ימות ע"י הוצאת העין, ואין לחשוש שיאמדו שלא ימות ולבסוף ימות, כמו שבמלקות אם אמדו שהוא יכול לקבל מלקות ומת פטור.

רבה לומד **ממה שמשלם צער**, ואם מוציאים לחובל עין גם הוא מצטער. והגמ' דוחה די"ל שכוונת התורה לחייב צער היכא שהחובל מצטער פחות מהנחבל.

רבא לומד **ממה שמשלם ריפוי**, ואם מוציאים לו עין גם הוא צריך ריפוי. והגמ' דוחה די"ל שכוונת התורה לחייב ריפוי היכא שהריפוי של הנחבל ארוך יותר.

רב אשי לומד מ"**תחת אשר עינה**" שזה אדם שהזיק וכמו ששם הכונה לתשלומין ה"ה ב"עין תחת עין". ולא לומדים מ"נפש תחת נפש" שתחת זה אותו הדבר ממש, דשם מיירי במיתה ולא בנזק.

חמור שקטע ידו של אדם חייב בנזק ופטור מצער ריפוי שבת ובושת, דכתיב "איש בעמיתו" ולא שור בעמיתו. ומעשה בחמור שקטע יד של תינוק וחייבו אותו נזק, ולא רצה אביו לזלזל בו לשום אותו כעבד, ואמרו לו שהוא מפסיד את התינוק שהרי התשלומים הם שלו, ואמר האב שכשיגדל הוא יפייס אותו.

דיני גביית נזקין בבבל

כתיב בפרשת משפטים "עד האלוהים יבוא דבר שניהם", ולומדים מזה שבשביל לחייב על נזיקין בענין מומחים. וזה כולל אדם שהוזק ע"י אדם או שור וכן שור שהוזק ע"י אדם או שור (שכל דינים אלו כתובים בפרשת משפטים), וכיון שבבבל אין סמיכה יש נזיקין שאין גובים שם, אמנם יש דברים שגובים משום דשליחותייהו דדייני ארץ ישראל קעבדינן, ויש דברים שבהם לא נאמר הכלל דשליחותייהו קעבדינן, וכדלהלן.

פ"ד: שור שהוזק ע"י אדם, או שור שהוזק ע"י שור בשן ורגל כגון שנתחכך בשור אחר להנאתו והזיקו, שזה תולדה של שן, או שהזיק את השור בדרך הילוכו, שדחפו בלי כוונה, שזה תולדה של רגל, גובים אותם בבבל, דאף דכתיב בפרשת משפטים "אלוהים" והיינו מומחים וסמוכים, במילתא דשכיחא עבדינן שליחותייהו, כמו שדנים **הודאות והלוואות** שמעידים שבפנינו הודה על הלואה או שבפנינו הלווה, כדי שלא תנעול דלת בפני לווין. אבל תשלומי **קרן** אין גובים בבבל, לא בשור תם, וכן אין מייעדים שור בבבל, ואף אם נעשה מועד בארץ ישראל ובא לבבל או שבאו דייני ארץ ישראל לבבל ועשאוהו מועד, מ"מ אין גובים בבבל, דבמילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו.

תשלומי נזק אין גובים בבבל, כדאמר רבא שכל הנישום כעבד אין גובים אותו בבבל כיון שזה לא דבר קצוב. ולפי זה מה שרבא אמר שישומו כעבד ילד ששור לעס את ידיו, הנ"מ במה שישומו היום היא שאם תפס אח"כ אין מוציאין מידו.

אדם שהזיק אדם או שור אין גובים נזק זה בבבל, דבמילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו.

קנס כגון תשלומי ד' וה' אין גובים בבבל, דבקנסא לא עבדינן שליחותייהו.

בושת ופגם אין גובים בבבל, דאע"ג דשכיחא, בדבר שאין בו חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו, ורב פפא גבה בושת בבבל, ואין הלכה כמותו.

חיוב צער בחובל בחבירו

האם יש חיוב צער במקום שאין עושה חבורה-

לרבי אין חיוב צער אלא במקום שעושה חבורה, ולבן עזאי ותנא דמתני' חייב אף במקום שאין עושה חבורה.

רבא מבאר שלרבי כויה משמע שאין בה חבורה, והא דכתיב אח"כ חבורה, זה בא ללמד שאינו חייב אלא בכויה שיש בה חבורה, שכיון שמשלם ריפוי משלם גם צער, אבל צער לחודיה אינו משלם. ולבן עזאי כויה משמע שיש בה חבורה דסתם כויה יש בה חבורה, והא דכתיב אח"כ חבורה זה בא ללמד שהכויה אין בה חבורה.

ורב פפא אומר להיפך, שלרבי כויה משמע שיש בה חבורה וחבורה מלמד שבכויה אין חבורה, ולבן עזאי כויה משמע שאין בה חבורה וחבורה מלמד שחייב דווקא בכויה שיש בה חבורה.

פ"ה. או שנחלקו בכלל ופרט הרחוקים זה מזה, דהכא כתיב כויה משמעמ שחייב אפילו באין בה חבורה, שלבן עזאי דורשים כלל ופרט, ובא חבורה למעט שאינו חייב בכויה אלא כשיש עימה חבורה, ולרבי אין דורשים כלל ופרט ברחוקים זה מזה, ולרבי מחבורה לומדים לחייב דמים יתרים בכויה עם חבורה, דלא נימא שאינו משלם אלא דמי כויה.

איך שמים צער- במתני' איתא שאם עשה לו כויה במקום שאינו עושה חבורה אומדים כמה אדם מוכן לשלם בשביל להצטער כך. והגמרא אומרת שצער במקום נזק אומדים באדם שגזרה המלכות שיקטעו את ידו בסייף, כמה אדם כיוצא בו (שלפי מה שהוא מעונג, גדול צערו וכאבו) מוכן לשלם כדי שיקטעוה בסם. (ואין לשום כמה אותו אדם מוכן לקבל אם גזרו שיקטעו את ידו בסם, כדי לקוטעה בסייף, שהרי אדם לא רוצה ליטול ממון כדי לצער את עצמו. ואין לשום צער לפי כמה אדם מוכן לקבל כדי שיקטעו את ידו, שהרי הקוטע חייב בחמשה דברים, ועוד שאדם רגיל לא יסכים לזה כלל תמורת כל ממון שבעולם. ואין לשום כמה אדם מוכן לקבל כדי שיקטעו את ידו הקטועה שאינה ראויה למלאכה אבל היא מחוברת, שהרי יש בזה גם בושת במה שישליכו את בשרו לכלבים).

חיוב ריפוי בחובל בחבירו

המכה חייב לרפאות את המוכה.

עלו בו צמחים שלא מחמת המכה, והיינו שעבר על דברי הרופא ואכל דבש או כל מיני מתיקה הקשים למכה פטור, דכתיב "רק שבתו יתן".

עלו בו צמחים מחמת המכה, לתנא דמתני' חייב, ובברייתא איתא שאם עלו ונסתרה המכה, לת"ק חייב בריפוי ושבת, ולרבי יהודה חייב בריפוי ופטור משבת, ולחכמים פטור אף מריפוי כיון שאינו חייב שבת והוקשה רפואה לשבת, ונחלקו ת"ק ורבי יהודה אם המכה ניתנה לאגד מחמת צער הצינה, ואע"פ שעולים צמחים מחמת האגד, וממילא חייב גם שבת, או שלא ניתנה לאגד והנחבל אגדה להנאתו והוא אשם שעלו בה צמחים, ואינו חייב אלא ריפוי דכתיב "ורפוא ירפא" -שנה עליו הכתוב. ולרבה לכו"ע מכה ניתנה לאגד, דאי לאו הכי גם בריפוי לא היה חייב, ורבי יהודה מדבר באגד יתירא, דס"ל דלא ניתנה לאגד יתירא, וריפוי נתרבה מ"רפוא ירפא", ולא מקישים שבת לריפוי דכתיב "רק שבתו" למעט, ות"ק סובר שלומדים שבת מריפוי, ו"רק" ממעט צמחים שלא מחמת המכה. ורבנן בתראי סוברים שמ"ורפוא ירפא" לומדים שניתנה רשות לרופא לרפאות ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי.

איזה רופא צריך לרפאות את הנחבל- אם החובל רוצה לרפא את הנחבל בעצמו, יכול הנחבל לומר שהוא דומה עליו כאריה. ואם רוצה להביא לו רופא בחינם, יכול לומר דאסיא במגן מגן שויא. ואם רוצה להביא לו רופא מרחוק, יכול לומר שלא יחשוש להזיק לו.

מכה שהתרפאה וחזרה ונתקלקלה, חייב לרפאותה, אך אם כבר התרפאה כל צרכה פטור.

אם יכול הנחבל לבקש ממון- אין הנחבל יכול לתבוע את דמי הריפוי ולרפא את עצמו, שמא יפשע ויתבע עוד ממון, ואף אם קוצץ שלא יתבע עוד יכול החובל לומר שאם יפשע בריפוי יקראו לו "שור המזיק".

פ"ה: חיוב צער ריפוי שבת ובושת הוא אף במקום שמשלם נזק, דכתיב "פצע תחת פצע" ליתן צער במקום נזק, (וכן לומדים מזה לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון, מדלא כתיב פצע בפצע), וי"א מדכתיב "ורפא ירפא" ליתן רפואה במקום נזק, (ואף שלומדים מזה שניתנה רשות לרופא לרפא, לומדים גם מדלא כתיב ורופא ירפא, ואף שלומדים מזה גם דין עלו בו צמחים, מדלא כתיב רפא רפא או ירפא ירפא).

כוואו במקום שאין עושה חבורה זהו צער במקום נזק. ורפוי בלא נזק שייך במכה שהתרפאה והניח עליה סמא חריפא והבשר נהפך ללבן כמראה צרעת, וצריך סם לרפאותו. ושבת ללא נזק שייך באדם שנעל אדם אחר בחדר וביטלו ממלאכה. ובושת ללא נזק שייך אם ירק בפניו.

איך שמים שבת- השובר את יד חבירו וביטלו ממלאכה, רואים את הנחבל כאילו מתבטל משמירת קישואים כיון שהוא ראוי עדיין לשמירת קישואים לולא חוליו, ואין מידת הדין לוקה היכא שעבודתו יקרה יותר, שהרי כבר שילם לו דמי ידו. ואם שבר את רגלו שאינו ראוי לשמור קישואים כיון שצריך ללכת סביב הגינה, רואים אותו כאילו הוא שומר הפתח. ואם סימא את עינו (-שתי עיניו. שם) רואים אותו כאילו הוא טוחן ברחיים.

חירשו שאינו ראוי לכלום, נותן לו דמי כולו.

קטע את ידו ולפני שאמדוהו שבר את רגלו וסימא את עינו וחירשו רבא מסתפק אם נותן לו רק דמי כולו, או דמי כל דבר בפני עצמו, ואף שלגבי נזק ושבת אין נ"מ, שהרי נותן לו יותר מדמי כולו, מ"מ נ"מ לגבי צער ובושת אם חייב על כל חבלה. (שיטת רש"י שלגבי רפוי אין נ"מ, שהרי לא נתרפא בינתיים). ואם תמצא לומר שבכהאי גוונא נותן רק דמי כולו, יש להסתפק מה הדין באמדוהו ועדיין לא שילם. תיקו.

דין שבת הפוחתו מדמים כגון הכהו על ידו וצימתה וסופה לחזור שסופו להיות שלם כבתחילה, אבל עכשיו מלבד השבת אם היה נמכר עכשיו היה שוה פחות, (וכן בגילחו וסופו לחזור), רבה מסתפק אם חייב נזק כיון שפחתו מדמיו, או לא משום שסופה לחזור. ולאביי נותן לו שבת גדולה –דמי ידו ושבת קטנה על ימים אלו, כאילו הוא שומר קישואים. ולרבא אין נותן לו אלא שבת שבכל יום עד שיחזור לקדמותו, ולא כאילו הוא שומר קישואים אלא כמו שנשכרים פועלים בשוק.

פ"ו. העושה אביו חרש, לרבה נהרג, לפי שא"א לחרישה בלא טיפת דם.

קלב"מ בחיוב חמשה דברים- המכה אביו ואמו ולא עשה בהם חבורה שאין בזה חיוב מיתה, או החובל בחבירו ביוה"כ, חייב בחמשה דברים. ואם עשה באביו ואמו חבורה, או שחבל בחבירו בשבת פטור מכולם, מפני שמתחייב בנפשו. (ושייך חיוב ה' דברים באביו, כגון שסך שער אביו בסם והשיער אינו

חוזר וצומח, שזה גורם גם לבושת גדולה, ויש לאביו פצעים בראשו וזה כואב לו מחמת הסם שצריך לרפאותו, ושייך שבת אם היה מנענע בראשו בחנויות כדרך הליצנים ועכשיו אינו יכול לעשות זאת).

הקוטע יד עבד עברי של חבירו- אם הנזק הוא רק לעבד (כגון שחתך את קצה אוזנו או קצה חוטמו) משלם רק לעבד, ואם הנזק הוא גם לאדון וגם לעבד, לאביי נותן שבת גדולה (-דמי ידו) לעבד, ושבת קטנה (-כשומר קישואים על הימים שנפל למשכב עד שיחזור לקדמותו) לאדון, ולרבא הכל ינתן לעבד, ויקח בזה קרקע והאדון אוכל פירות.

חיוב בושת בחובל בחבירו

שומת הבושת- לר"מ כל מי שביישוהו רואים אותו בין אם הוא עני בין אם הוא עשיר כבן חורין שירד מנכסיו, שהרי כולם הם בני אברהם יצחק ויעקב, ולרבי יהודה בגדול משלם לפי גדלו ובקטן לפי קטנו. ולר"ש עשיר רואים אותו כבן חורין שירד מנכסיו, ועני כפחות שבעניים, וכן ס"ל לתנא דמתני' שאמר שהכל לפי המבייש והמתבייש דאדם קל שבייש בושתו מרובה, ואדם חשוב שנתבייש בושתו מרובה.

מבייש שהתכוין לאדם אחר- איתא בברייתא שאם נתכוין לבייש את הקטן ובייש את הגדול, נותן לגדול דמי בושתו של קטן, ואם נתכוין לעבד ובייש בן חורין, נותן לבן חורין דבי בושתו של עבד. אם הכונה לגדול וקטן בנכסים, א"כ מתני' כרבי יהודה שהגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ומה שאמר רבי יהודה שאין לעבדים בושת, היינו שלא משלם להם, אבל שמין לבן חורין מה שהיה ראוי לשלם לעבד, ואם הכונה גדול ממש וקטן ממש, א"כ אתיא אף לר"מ, ואיירי בגיל דמיכלמו ליה ומיכלם. ולר"ש כל שנתכוין לזה ובייש את זה פטור, (דכתיב "ושלחה ידה והחזיקה במבושיו" עד שיתכוין לו, כמו לגבי רוצח שלומדים מ"וארב לו וקם עליו" עד שיתכוין לו).

פ"ו: המבייש את הערום חייב, והיינו כשהוא ערום מחמת הרוח והמבייש הוסיף להגביה הבגדים יותר, אבל ערום סתמא שאינו מקפיד לא ללכת ערום בפני בני אדם אינו בר בושת, ואינו דומה המבייש לבוש למבייש ערום. והמבייש בבית המרחץ חייב, והיינו על גב הנהר, אבל בית המרחץ אינו בר בושת שבני אדם עומדים שם ערומים ואין להם בושת, ואינו דומה המבייש בבית המרחץ למבייש בשוק.

המבייש את הישן חייב.

כוונה לבייש- ישן שבייש פטור. ואם נפל מן הגג והזיק ובייש, חייב על הנזק, ופטור על הבושת כל זמן שאינו מתכוין.

ביישו ישן ומת מתוך שנתו ולא הכיר במה שביישו, רבי אבא בר ממל מסתפק אם חייב. לרב זביד צדדי הספק הם אם חיוב בושת הוא משום כיסופא -חפיית פנים, או משום זילותא שמזלזל בו בפני רבים ואע"פ שאינו שם ליבו לדבר. ולרב פפא הספק הוא אם חיוב בושת הוא משום בושת שלו או בושת המשפחה.

בושת בחרש שוטה וקטן- מבואר בברייתא שחרש וקטן יש להם בושת, ושוטה אין לו בושת. הגמרא אומרת שלפי הצד שבושת זה בגלל הזילותא או בגלל המשפחה ניחא מה שייך בושת בקטן, ובשוטה ליכא זילותא ולא בושה למשפחה, דשוטה אין לך בושת יותר מזו, ואם הבושת זה בגלל הבושה שלו עצמו, הא דמחייב בקטן היינו בשיעור דמיכלמו ליה ומיכלם. וכן מבואר בברייתא בשם רבי שקטן פעמים יש לו בושת ופעמים אין לו בושת.

בושת ושאר חיובים בסומא- לתנא דמתני' המבייש את הסומא חייב, וכן סומא שבייש חייב. ולרבי יהודה סומא פטור מבושת, גזירה שוה עינך עינך מעדים זוממין דעדים זוממים לא יכולים להיות סומין, דאם לא ראה איך יעיד. ופטור מגלות דכתיב "ואשר יבוא את רעהו ביער לחטוב עצים" יכול אפילו סומא תלמוד לומר "בלא ראות", (ור"מ לומד משם לחייב סומא, דכתיב גם "בבלי דעת" ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ור"י לומד מ"בלי ראות" למעט הורג בכונה), ופטור ממיתת בי"ד, גזירה שוה רוצח רוצח מחייבי גלויות, ופטור ממלקות גזירה שוה רשע רשע מחייבי מיתות בי"ד. ובברייתא אחרת מבואר שסומא פטור לרבי יהודה מכל הדינים שבתורה, דכתיב "בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים" כל שאינו בדין מכה וגואל הדם אינו במשפטים. ובברייתא אחרת מבואר שפטור לר"י מכל המצוות שבתורה, דכתיב "וזאת המצוה החוקים והמשפטים" כל שאינו במשפטים אינו במצוות וחוקים. והגמ' (פ"ו.) אומרת שאפשר לפרש דברי רבי יהודה שאם בייש פטור, אבל מי שביישו חייב.

פ"ז. גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה.

כמה דיני חובל

אדם המזיק משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת ומשלם דמי ולדות, ושור המזיק אינו משלם אלא נזק.

החובל בעבד עברי חייב בחמשה דברים, ואם הוא שלו פטור משבת, ובעבד כנעני חייב בחמשה דברים, ולרבי יהודה אין לעבדים בושת, דכתיב "כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו" יצא מי שאין לו אחוה -שאינו בא בקהל, (ומ"מ זוממי עבד לא יהרוגו אף דכתיב "ועשיתם לו כאשר זמן לעשות לאחיו" וקיימא לן שעבד כישראל לגבי מיתת בית דין, ולוקה וגולה על ידו, דשאני התם דכתיב "ובערת הרע מקרבך" מכל מקום, ולרבנן אחיו הוא במצוות שהוא חייב במצוות כאשה. פ"ח.), ואם חבל בעבד כנעני שלו פטור לגמרי.

חש"ו פגיעתם רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורים.

עבד ואשה החובל בהם חייב, ואם חבלו באחרים פטורים, אבל משלמים אחר גירושין ושחרור.

פ"ז: החובל בבת קטנה של אחרים, לרבי יוחנן זוכה האב אף בדמי הפציעה אם הפחיתה משוויה, דכל שבח נעורים לאביה (דכתיב "בנעוריה בית אביה" כל שבח נעורים לאביה ואפילו כסף קידושיה). ולריש לקיש ורב אין האב זוכה בתשלומי החבלה, דלא זיכתה תורה לאב אלא שבח נעורים משום דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין דכתיב "את בתי נתתי לאיש הזה" אלמא בידו לתתה למי שירצה, ולכן כסף קידושיה שלו, ולחבול בה הרי אינו רשאי דכתיב "פן יוסיף", אמנם שבת משלם לאב כיון שמעשי ידיה עד שעת בגרות של אביה. והא דאיתא בברייתא ש(החובל בבתו הקטנה פטור), ואחרים שחבלו בה חייבים לאביה ויעשה להם סגולה, י"ל דאיירי בחיוב שבת, והיינו בסמוכה על שולחנו, ואם אינה סמוכה על שולחנו נותן לה את השבת, דאף למ"ד יכול הרב לומר לעבד עשה עימי ואיני זנך אלא חזור על הפתחים, זה אינו אלא בעבד כנעני שיכול לחזר בלילה על הפתחים, אבל בעבד עברי (דכתיב "כי טוב לו עמך" -עמך במאכל עמך במשתה) וכ"ש בבתו, אינו יכול לומר עשה עימי ואיני זנך, ומ"מ ההעדפה ממזונותיה של האב.

החובל בבניו אם הם סמוכים על שולחנו פטור, ואם אינם סמוכים על שולחנו או שאחרים חבלו בבניו, גדול יתן לו מיד ובקטן יעשה סגולה (י"א ס"ת וי"א דקל), דאין האב מקפיד אלא בדבר שהוא חסר מחמתו ולא על רווח מעלמא שיש להם צער בו (אבל מציאה שאין להם צער מקפיד).

פ"ח. עבד, וגר אפילו הורתו ולידתו בקדושה, פסולים למלכות ואפילו לשוטר בעלמא, דאינו "מקרב אחיך" -ממובחר שבאחיך. ולעדות עבד פסול, ואף דליכא למילף בצד השוה מאשה וקטן (דכתיב "ועמדו שני האנשים, אנשים ולא נשים וקטנים, ועוד דקטן הוי עדות שאי אתה יכול להזימה כיון שאינו בר עונשים) לפוסלם, דשאני התם שכן אינם איש, וא"א ללמוד לפוסלו מגזלן שכן מעשיו גרמו לו, לומדים מגזלן ואשה או מגזלן וקטן הצד השוה שבהם שאינם זהירים בכל המצוות, זה מפני רשעו וזה מפני שאינו מחויב, וי"א שלומדים מ"לא יומתו אבות על בנים" לא יומתו על פי אבות שאין בניהם מתייחסים אחריהם, (וגר אף שאין לו חייס למעלה, דכתיב "וזרמת סוסים זרמתם", יש לו חייס למטה שבנו נקרא על שמו).

בעלות הבעל והאשה בנכסי מילוג ובכתובה

מבואר במתני' (פ"ז.) שהחובל באשה חייב, ואשה נשואה שחבלה פטורה, אבל משלמת אחרי שנתגרשה. ולהלן יבואר דין זה (מה הדין כשחבלה באחרים וכשחבלה בבעל), ועוד דינים בענין זכות האשה והבעל בנכסי האשה ובכתובה כשהיא תחת בעלה.

פ"ח: אשה שכתבה נכסי מילוג שלה לבנה אחרי שנישאת לבעל אחר, ומתה, רב ירמיה בר אבא פסק שזכה בהם הבן ולא הבעל, דתנן הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מותו שהגוף קנוי לבן מהיום והאב אוכל פירות עד מותו, אם האב מכר חלה המכירה והלוקח אוכל פירות עד שימות וכשימות הבן מוציא מיד הלקוחות, ואם הבן מכר קנה הלוקח לאחר מיתת האב, ודייק רבי ירמיה דאפי' היכא שמת הבן בחיי האב קנה הלוקח לאחר מיתת האב, וכשיטת ר"ל, (וטעמו משום דקנין פירות שהם קנויים לאב, וה"ה נכסי מילוג הקנויים בחייה לבעל, לאו כקנין הגוף, וממילא הבן מכר את שלו, אבל לרבי יוחנן אם מת הבן לפני האב שלא הגיעו הנכסים לרשות הבן לא קנה הלוקח, דקנין פירות כקנין הגוף, ולאו דידיה מכר, ומתני' מיירי כשהבן לא מת בחיי האב). ולשמואל אין משם ראיה, לרב יוסף טעמו של שמואל הוא דשאני כותב נכסיו לבנו שודאי האב הקנה אותם בחייו לבן למוכרם כשירצה, דלאחר מיתה בלאו הכי הם שלו כיון שהוא ראוי ליורשו, אבל באמא שהבעל יורשה ולא בנה לא, (ורק אי הוה תני איפכא בכותב נכסיו לאביו לאחר מותו, ומכר האב קנה לוקח, ועל זה היה אומר ר"ל שאף אם מת האב בחיי הבן קנה לוקח, היה אפשר ללמוד שקנין פירות לאו כקנין הגוף). ולאביי גם האב יורש את הבן אם אין לבן בנים, ובע"כ מדובר שיש לו בנים, וכתב נכסיו לאביו כדי להבריח הנכסים מבניו, וא"כ גם בכותב נכסיו לבנו כוונתו להבריחם משאר הבנים, ואם קנה לוקח ש"מ קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, ושאני אשה דאלמוה רבנן לשעבודיה משום איבה שאינה יכולה למכור כתקנת אושא וכדלהלן.

תקנת אושא בענין מכירת נכסי מילוג- באושא התקינו שאשה שמכרה נכסי מילוג בחיי בעלה, הבעל מוציא מיד הלקוחות אע"ג דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף, בעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום איבה והוי לוקח ראשון.

הגמרא להלן דנה אם יש ראיות ממשניות לתקנת אושא.

פ"ט. עדים שזממו להפסיד לאשה כתובתה- המעידים שפלוני גירש את אשתו ונתן לה כתובתה, ונמצאת תחתיו ומשמשתו (דאם נתגרשה ע"י עדים אחרים ונמצאו זוממים משלמים לה את כל הכתובה שרצו להפסיד לה), ונמצאו זוממים, משלמים רק טובת הנאה דכתובתה, דשמא תמות תחתיו ויירשנה בעלה ונמצא שלא היו מפסידים לה כלום, והיינו שמחיר הכתובה נמדד שיתכן שהיא תתאלמן או תתגרש, ומאידך יתכן שהיא תמות והוא ירשנה. רב אידי בר אבין מוכיח מדין זה את תקנת אושא, דאי לאו הכי הרי היא יכולה למכור ולא יירשנה בעלה, ואביי דוחה שהברייתא עוסקת בנכסי צאן ברזל שהכניסה לו בשומא מבית אביה שהבעל מקבל אחריות עליהם ואם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו, שאת זה ודאי אינה יכולה למכור, ורק נכסי מילוג שאם פיחתו פיחתו לה ואם הותירו הותירו לה יכולה למכור.

אשה המוכרת כתובתה בטובת הנאה הרי הדמים הם שלה, ואין הבעל קונה בהם קרקע ואוכל פירות, דלא תיקנו לו רבנן אלא פירא ולא פירא דפירא. ואף לר"מ דאמר אסור לאדם שישהה את אשתו אפי' שעה אחת בלא כתובה, יכולה למכור כתובתה, דטעמא דר"מ הוא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואף כשמכרה אינה קלה בעיניו להוציאה.

אשה שחבלה באחרים פטורה מלשלם (וה"ה עבד, אבל החובל באשה או בעבד חייב). רב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע רוצים להוכיח מכאן דאיתיה לתקנת אושא, דאי לאו הכי יכולה למכור נכסי מילוג שלה ולשלם. והגמרא דוחה שמדובר שאין לה, ואף אם איתיה לתקנת אושא צ"ל שאין לה, דאי לאו הכי תמכור נכסי מילוג בטובת הנאה. ואין אומרים שתמכור כתובתה בטובת הנאה ותשלם לניזק, (ואף דמילי לא משתעבדי לניזק, טובת הנאה זו היכא מילי דמזדבני בדינרי), משום שודאי תמחול על הכתובה לבעלה, ושמואל אמר שהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול (ואפילו יורש יכול למחול), ואין אנו רוצים להפסיד את הלוקח בידים. ואף אם תמכור את הכתובה לניזק, כיון שודאי תמחול לבעל אין לנו להטריח את בי"ד בחינם.

פ"ט: ואם חבלה בבעל עצמו מ"מ אינה מוכרת לו כתובתה בטובת הנאה (כדתניא שאשה שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה), משום שאסור לאדם שישהה את אשתו בלא כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואם הפסידה כתובתה הוא יגרש אותה ויגבה את החבלה מהכתובה, אבל מה שצריכה לשלם לו לאחר הגירושין אינו בכלל התקנה, דמיירי שכתובה דאורייתא שלה מרובה מהחבלה, ולא יצה להפסיד את השאר, אמנם אם התוספת כתובה מרובה מהחבלה, צריכה למכור לבעלה את המותר בשביל לשלם על החבלה.

המוכרת כתובתה לבעלה או לאחרים, לא הפסידה כתובת בנין דיכרין שכותב לה הבעל שהבנים הזכרים שיהיו לו ממנה ירשו את כסף כתובתה מלבד שאר חלקם יחד עם שאר האחים (וג"מ היכא שכתובת אשה אחת גדולה משל השניה ומתו שתיהן או אחת מהן בחייו, שהבנם נוטלים כתובת אמן והשאר חולקים בשוה), וגם אם אחת מהן מכרה כתובתה לאחר בטובת הנאה ומתה בחיי בעלה הלוקח מפסיד ובניה יורשים את הכתובה, ואין שאר הבנים יכולים לומר שלא יירשו בניה כיון שאם היתה האם קיימת היו הלקוחות גובים את הכתובה, דזוזי הוא דאנסוה ולא להפסידם נתכוונה.

יציאת עבדי מילוג בשן ועין- אם הבעל הוציא לעבדי מילוג שן או עין, אינם יוצאים לחרות, ואם האשה הוציאה להם שן או עין, לברייתא אחת יוצאים לחירות, ולברייתא אחרת אינם יוצאים לחרות. הגמ' אומרת שאין הכרח לבאר שנחלקו בתקנת אושא דלתקנת אושא אלים שעבוד הבעל, וס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף, די"ל דלכו"ע הבעל מוציא מיד הלקוחות, והברייתא שאומרת שיוצאים בשן ועין ע"י האשה נשנתה קודם תקנת אושא. או ששניהם נשנו אחר תקנת אושא, וס"ל כרבא דהקדש (קדושת הגוף למזבח, ולא קדושת דמים. ואם הדבר נעשה תכריכי המת ג"כ זה מפקיע שעבוד) חמץ (כשהלוה לנכרי על חמיצו ולא

הרהינו אצלו אלא החמץ בבית הישראל) ושחרור, מפקיעים מידי שעבוד ואם היה ההקדש או הבעל אפותיקי אינו גובה מהם אלא גובה חובו ממקום אחר, ונחלקו אם האלימו רבנן את שעבוד הבעל. או שלכו"ע ליתא לתקנת אושא ושעבודא דבעל כשאר קנין פירות, ונחלקו אם קנין פירות כקנין הגוף.

צ. קנין גוף ופירות בעבד- המוכר עבדו לאחר ע"מ שישמשנו ל' יום, לר"מ רק הראשון נקרא אדון לדין יום או יומיים שאם הכהו ומת רק אחרי יום או יומיים אינו נהרג, אבל השני נהרג אפי' אם העבד מת אחרי ג' שנים, דס"ל קנין פירות שיש לראשון כקנין הגוף. ולרבי יהודה רק השני נקרא אדון, דקנין פירות לאו כקנין הגוף. ולרבי יוסי שניהם בדין יום או יומיים, דמספקא ליה אם קנין פירות כקנין הגוף וספק נפשות להקל. ולרבי אליעזר שניהם אינם בדין יום או יומיים, דבעינן "כספו" המיוחד לו.

והא דתניא דאיש ואשה שמכרו בנכסי מילוג לא עשו ולא כלום ואם מת אחד מהם השני מוציא מיד הלקוחות, ולא דמו לשותפין שמכרו, דשם לכל אחד יש חלק בכולו ליטול חצי, אבל כאן הגוף שלה והפירות שלו ואינו מיוחד לא לזה ולא לזה, היינו כר"א.

וכן הברייתא שאומרת שעבד של שני שותפין או חצי עבד וחצי בן חורין אינם יוצאים בראשי אברים שאינן חוזרים, היינו כר"א.

בושת

כמה חייב המבייש-

התוקע לחבירו (-הכהו על אזנו, ל"א תוקע ממש) חייב סלע, ולרבי יוסי הגלילי מנה צורי שהוא כ"ה סלעים והיינו ק' זוז.

הסוטר על הלחי חייב מאתים זוז, ואם סטרו על גב ידו חייב ד' מאות זוז.

הרוקק בחבירו ופגע בו הרוק חייב ד' מאות זוז, (אבל אם פגע הרוק בבגדו פטור, שהרי שנינו שהמבייש בדברים פטור. צ"א.).

צרם (-משך) באזנו או תלש בשערו או רקק ופגע בו הרוק או שהסיר ממנו את בגדו או שפרע ראש אשה בשוק חייב ד' מאות זוז.

השיעורים הנ"ל לת"ק הם **לפי כבודו** של המתבייש, (והיינו לקולא שיש מתבייש שמשלמים לו פחות. שם). ולר"ע אפי' לעניים נותנים שיעור זה, מפני שהם בני אברהם יצחק ויעקב.

צ: מעשה באחד שפרע ראש אשה וחייבו ר"ע ד' מאות זוז, והמתין שתעמוד בפתח חצרה ושבר כד בפניה, וגילתה את ראשה כדי לקחת מהשמן, וטען המבייש שא"כ א"צ לתת לה ד' מאות זוז, ואמר לו ר"ע שזה אינו טענה, שהרי מותר לה לבייש את עצמה, ומ"מ אחרים שביישוה חייבים, ואפי' בחבלה שי"א שאין רשאי לחבול בעצמו פטור, (עיין להלן צ"א:), אבל אחרים שחבלו בו חייבים, וכן הקוצץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור, אבל אחרים חייבים.

אם עד נעשה דיין- סנהדרין שראו אחד שהרג, לרבי טרפון מקצתם יהיו עדים ומקצתם דיינים. ולרבי עקיבא כולם עדים ועד אינו נעשה דיין. (ועד שמעיד בפועל גם לרבי טרפון אינו נעשה דיין). ולרבי יהודה נשיאה לתירוץ קמא בגמ' אם ראו את המעשה ביום יכולים שניהם להיות דיינים מפני שדנים מיד ולא על פי שמועה, ורק בלילה לא. לרש"י הוא סובר כר"ט.

אומד ברציחה- לשמעון התימני אם אבדה האבן שהרג בה אין הרוצח נהרג אע"פ שהעדים ראו אותה, מפני שבי"ד לא יכולים לאמוד אם יש בה כדי להמית, וכתיב "והכה איש את רעהו באבן או ב**אגרוף**", בעינן שיהיה דבר המסור לעדה ולעדים כמו אגרוף. ולר"ע לומדים מ"אגרוף" למעט מקרה שהעדים ג"כ לא ראו את האבן, אבל א"צ שבי"ד יראו את האבן, שהרי אין בי"ד יודעים כמה מכות הכהו והיכן בגופו הכהו (ואף שר"ע סובר שאין עד נעשה דיין, דברים אלו נאמרו לדבריו של שמעון התימני), ואם דחף את חבירו ממקום גבוה וכי בי"ד הולכים לשם, וכן אם נפל אותו בנין האם חוזרים ובונים אותו.

דין שור שהמית והזיק- שור תם שהמית ואח"כ הזיק, השור נהרג ואינו חייב על הנזק דתם אינו משלם אלא מגופו והרי הוא נסקל. ומועד דנים ומחייבים אותו על הנזקין ואח"כ על המיתה ומשלם מן העליה, ואם דנו אותו על המיתה, לשמעון התימני שצריך אומד של בי"ד אף לנזקין אם ראוי לנזיחות אלו, דהאי קרא ד"והכה איש את רעהו באבן או באגרוף" מיירי בנזיקין, דכתיב "ולא יומות", א"א לדונו על הנזקין, כיון שהורגים את השור מיד, וא"א לאומדו אם יכול להמית. וכן לר"ע אם בעל השור ברח אחרי שנתקבלה העדות שאין חבין שלא בפניו, ואין לו עוד נכסים, דנים אותו דיני ממונות, ומשתלם מהדמים המתקבלים על חרישת השור, ואח"כ ידונו אותו דיני נפשות, (אבל אם גמרו דינו ליסקל אין מענים דיני להשהותו לחרישה), אמנם בתם אינו משתלם מזה, דלא חשיב מגופו אלא מעליה.

צ"א. אומד לנזקין- כמו שלגבי מיתה אומדים אם יש במכה כדי להמית, כך גם בנזקין (למסקנת הגמרא שמביאה ברייתא של שמעון התימני שיש אומד לנזקין) אומדים אם יש במכה כדי להזיק, וכגון בבור פחות מעשרה טפחים אם אין בו כדי להזיק פטור, וכן המזיק את חבירו נותן לו ריפוי ושבת אומדים כמה צריך עד שיתרפא ונותן לו מיד רפויו ושבתו ומזונות הנצרכים לו עד שיתרפא, לפי השיעור שאמדוהו כמה הניזק אמור להנזק וכמה החפץ ראוי להזיק, ואף אם אח"כ נחלה יותר אינו משלם יותר, וכן אם הבריא מוקדם יותר נותנים לו כפי שאמדוהו, דמשמים ריחמו עליו.

בור פחות מי' טפחים שנפל לתוכו שור או חמור ומת פטור, ואם הוזק בו חייב.

מתי בסימאו או חרשו העבד יוצא לחרות- הכה את עבדו על עינו וסימאו, או שהכהו על אזנו וחרשו, יוצא העבד לחרות, אבל אם הכהו על הכותל כנגד עינו ואינו רואה, או כנגד אזנו ואינו שומע, אינו יוצא לחרות. ומכאן אין ראיה שיש אומדנא לנזקין, די"ל שהטעם משום דאמרינן דאיהו דאבעית אנפשיה, כדתניא שהמבעית את חבירו כגון שתקע באזנו וחרשו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, אמנם אם אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב מפני שזה מעשה שלו.

נותנים למבייש זמן לשלם בושת. ודווקא בושת דלא חסריה ממונא, אבל חבלה דחסריה ממונא אין נותנים זמן.

צ"א: אדם רשאי לבייש את עצמו. ולענין חבלה, הא דאמרינן לעיל

צ: שאין אדם רשאי **לחבול בעצמו**, אין דין זה מוסכם, אלא איכא למ"ד שאדם רשאי לחבול בעצמו, וכמבואר בברייתא שאם נשבע להרע לעצמו ולא הרע חייב קרבן, דכתיב "להרע או להיטיב" מה הרעה רשות אף הטבה רשות. (ואין לומר דמיירי שנשבע לשבת בתענית, שאת זה האדם רשאי לעשות, ודכוותה גבי אחרים שאסור לאדם לסגור אדם אחר בחדר, דבברייתא שם מבואר דמיירי בחבלה ולא בתענית).

והתנא דס"ל שאין אדם רשאי לחבול בעצמו הוא ר"א הכפר, דס"ל שנזיר נקרא חוטא דכתיב "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש", מפני שציער עצמו מן היין (וכ"ש שהמצער עצמו מכל דבר שמסגף עצמו בתענית נקרא חוטא). אבל מרבי אלעזר דס"ל שההורג עצמו יענש, אין ראיה שאסור לחבול בעצמו, די"ל דקטלא שאני. ומה שאמר רבי אלעזר שהמקרע על המת יותר מדאי עובר משום בל תשחית, י"ל שזה דווקא בבגדים שזה פסידא דלא הדר, (ורבי יוחנן היה קורא לבגדיו 'מכבדותא', ורב חסדא היה מגביה בגדיו כשהיה עובר בין הקוצים משום שהגוף מתרפא והבגדים לא), אבל בגופו רשאי לחבול.

המזיק את חבירו, אין המזיק יכול לטעון שהניזק הרשה לו להזיקו, דא"כ לא שבקת חיי לברייתא, אמנם בשור העומד להריגה מפני שהמית או אילן העומד לקציצה מפני שהוא של אשירה או שהוא נוטה לרה"ר ויש חשש שיפול על אדם וימות, ובא אדם והרג את השור או קצץ את האילן, וטוען הבעלים שהוא רצה לקיים את המצוה, אין יכול לחייבו י' זהובים שחייב ר"ג מי שכסה דם במקום חבירו, (דכתיב ושפך וכיסה מי ששפך יכסה), דכין דלהכי קאי מסתמא קושטא קאמר דלא קפיד אינש כולי האי.

קציצת עץ מאכל- דקל הטוען קב פירות אסור לקוצצו, ובזית שהוא חשוב אפי' ברובע אסור לקוצצו, ואם העץ מעולה בדמים לבנין יותר משבח פירותיו מותר, וכן אילן סרק מותר לקוצצו, ושמואל ורב חסדא הורו לאריס שלהם לקצוץ דקלים שגדלו בתוך הגפן, מפני שהכחישו מאד את הגפן עד כדי ששמואל הרגיש בתמרים טעם יין, והרווח מהדקלים הוא מועט. ובמלחמה מותר לכרות עץ מאכל, דכתיב "רק עץ אשר תדע" שזה מיותר, דהוי ליה למיכתב רק עץ אשר לא הוא מאכל, ולומדים מזה שאם אינך יודע עץ קרוב יותר למצור מותר לקצצו אפילו אם הוא עץ מאכל, ואם יש שם עץ סרק אסור.

צ"ב. מחילה על החבלה- החובל בחבירו אע"פ ששילם ואע"פ שהביא כל אילי נביות שבעולם, אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה, דכתיב "ועתה השב אשת האיש וכו' ויתפלל בעדך וחיה", ואם לא מחל לו הוא נקרא אכזרי, דכתיב "ויתפלל אברהם אל האלוקים וירפא אלוקים את אבימלך" וגו'.

אבימלך ושרה- אבימלך נצטווה "ועתה השב אשת האיש" אפי' לא היתה אשת נביא, והא דכתיב "כי נביא הוא" היינו שהנביא לימד שאכסנאי הבא לעיר שואלים אותו על עסקי אכילה ושתיה ולא על עסקי אשתו, ובן נח נהרג על שהיה לו ללמוד דרך ארץ ולא למד. ונענשו הזכרים שבבית אבימלך שנעצרו משכבת זרע, והנקבות משכבת זרע מלפלוט, ומלהוליד, דכתיב "כי עצור עצר", ובברייתא איתא שנעצרו הזכרים והנקבות גם מקטנים, ולרבינא גם בפי הטבעת (-נקב הגדולים ליפנות) נעצרו. ודבי רבי ינאי לומדים מ"בעד כל רחם" שאפילו תרנגולת שלהם לא הטילה ביצתה.

כתיב "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", והיינו אלו ששמותיהם נכפלו בברכת משה, והם דן זבולון גד אשר ונפתלי, שלפי שהם החלשים שבכולם וצריכים חיזוק כפל את שמם לחזקם, ואותם הביא יוסף לפני פרעה כדי שלא יבורור אותם להיות ראשי גייסות ולהטריחם, ויהודה אע"פ ששמו נכפל אינו בכלל החמשה, ושמו נכפל כדי ללמד שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמות יהודה מגולגלים בארון ולא היה שלדו קיימת ומחוברת מפני שהיה מנודה, שאמר ליעקב "אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים" וקללת חכם אפילו על תנאי היא באה, (וכל השבטים יצאו עצמותיהם ממצרים, דכתיב "והעליתם את עצמותי מזה איתכם") עד שבא משה וביקש רחמים, ואמר "וזאת ליהודה" שיהודה גרם לראובן שיודה שבלבל יצועי אביו, ע"י שאמר "צדקה ממני", והוסיף לבקש רחמים שיכניסוהו למתיבתא דרקיעא, ושידע לשאת ולתת עם החכמים, ושתעלה לו השמעתתא אליבא דהלכתא.

מנא הא מילתא דאמרי אינשי

המשנה למדה שמי שאינו מוחל לחבירו על חבלה נקרא אכזרי מדכתיב "ויתפלל אברהם אל האלוקים וירפא אלוקים את אבימלך". ולהלן הגמרא לומדת עוד דבר מפסוק זה, ואגב זה מביאה הגמרא עוד מקורות לדברים שאנשים רגילים לומר.

אמרי רבנן **כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה**, דכתיב באיוב "וד' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו", וי"א מדכתיב "ויתפלל אברהם אל האלוקים וירפא אלוקים את אבימלך" וגו', וכתיב "וד' פקד את שרה".

המנכש שדהו מקוצים מנכש עמם גם כרוב כלומר שכיני הרשע נענשים עמו, דכתיב "כולכם פשעתם בי", וי"א מדכתיב "עד אנה מאנתם לשמור מצוותי וחוקותי".

בתר עניא אזלא עניותא, כדמצינו שעשירים מביאים ביכורים בקלתות של כסף וזהב ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה, ונותנים את הסלים והביכורים לכהנים. וי"א מדכתיב "טמא טמא יקרא" שלא די לו נגעו אלא הטיל עליו הכתוב חובה לבייש את עצמו.

צ"ב: טוב להשכים לאכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה, דכתיב "לא ירעבו ולא יצמאו – ולא יכם שרב ושמש". וי"א מדכתיב "ועבדתם את ד' אלוקיכם (-ק"ש ותפילה) וברך את לחמך ואת מימך (-פת במלח וקיתון של מים, מכאן ואילך) והסירותי מחלה מקרבך", ואיתא בברייתא שמחלה זו מרה, ונקרא שמה מחלה מפני שיש בה פ"ג חולאים, ואת כולם פת במלח שחרית וקיתון של מים מבטלים.

מי שקוראים לו חמור שישים אוכף על גבו, דכתיב "ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת".

מי שיש בו דבר גנאי שיקדים לאומרו לחבירו, דכתיב "ויאמר עבד אברהם אנכי".

האוז הולך כפוף ועיניו למרחוק, כלומר לא יתבייש אדם מחמת ענוותנותו לשאול מה שנצרך לו, בין לתורה בין לפרנסתו ולחבוע חובו, דכתיב באביגיל שהיתה מתנבאה שימות נבל בעלה, ורמזה לדוד שיזכור את יופיה "והטיב ד' לאדני וזכרת את אמתך".

השומע חבירו אוכל והוא אינו אוכל באים עליו מכאובים, דכתיב "ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא" ומבואר שהיה קובל עליו שלא זימנו למשתה. וי"א מדכתיב "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה" וכתיב אח"כ "ויוסף אברהם (שנתקנא ביצחק) ויקח אשה ושמה קטורה".

חמריה למריה טיבותא לשקייה -אע"פ שהיין מהמלך מחזיקים טובה למוזג, דכתיב "וסמכת את ידך עליו למען ישמעון ויראון כל עדת בני ישראל", וכתיב "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו כל בני ישראל" ובאמת החכמה היא מאת הקב"ה.

אדם רעב אוכל כל דבר שיתנו לו, דכתיב "נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק".

המחובר לטמא טמא והמחובר לטהור טהור, דכתיב "וילך עשו אל ישמעאל" ושנוי בנביאים דכתיב "ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים ויהיו עמו", ומשולש בכתובים, כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו. ותנן במתני' כל המחובר לטמא טמא כל המחובר לטהור טהור, ולכן אונקלי (מסמר של מתכת העשוי כמזלג לתלות עליו בהמה בשעת הפשטה כשהוא תחוב בכותל) של דרגש ושל שלחן טמא, ושל מנורת עץ (שאינה מקבלת טומאה אפילו אם נגע בה טומאה מפני שהיא פשוטי כלי עץ) טהור. **ותניא בברייתא רבי** אליעזר אומר לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו, ור"א סובר שזרזיר הוא עוף טמא, ורבנן חולקים וסוברים שהוא טהור.

הקורא לחבירו להוכיחו ואינו עונה ידחהו בידים ליפול ברשעו, דכתיב "יען טהרתיך ולא טהרת מטומאתך לא תטהרי עוד".

בור ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן, כלומר דבר שהיה נצרך לך פעם אחת שוב אל תבזהו, דכתיב "לא תתעב אדומי כי אחיך הוא ולא תתעב מצרי כי גר היית בארצו".

אין אדם רוצה להכנס בסכנת נזק אלא אם חבירו משתתף עמו, דכתיב "ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך".

הנחשב גדול בקטנותו נחשב קטן בזקנותו, דמעיקרא כתיב "וד' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם", ולבסוף כתיב "הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך".

צ"ג. המתחבר לעשיר מתעשר, דכתיב "וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים".

המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה שנאמר "ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך", וכתיב "ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה", והני מילי שיכול לתובעו בדין בארץ, ואוי לו לצועק יותר מן הנצעק, ובברייתא איתא ששניהם נענשים דכתיב "וחרה אפי והרגתי אתכם", אבל ממהרים להעניש את הצועק יותר מאת הנצעק.

לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך, שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזרעה שנאמר "הנה הוא לך כסות עינים", -הואיל וכסית ממני ולא גילית שהוא אישך וגרמת אלי הצער הזה יהי רצון שיהו לך בני כסויי עינים, ונתקיים בזרעה דכתיב "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות".

לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין, שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי מזבח.

האומר לחבירו שיזיק לו בממונו והזיק חייב, ואם אמר ע"מ לפטור פטור. וכן לענין צער אם אמר לו ע"מ לפטור פטור דעל צערו אדם מוחל.

ואם אמר לו שיחבול בראשי אברים שלו ע"מ לפטור חייב, לרב פפא משום פגם משפחה, וכן אמר רבי אושעיא. ולרבא משום שאין אדם

מוחל על ראשי אברים שלו. ולרבי יוחנן מיירי שאמר את הע"מ לפטור בדרך תימה, וכן מבואר בברייתא שאם אמר לו הן בדרך תימה זה כמו שאמר לו לא, ואם אמר לו לא בדרך תימה זה כמו שאמר לו כן אבל אם אמר לו שהוא מוחל לא בדרך תימה, סובר רבי יוחנן שאדם מוחל על הכל.

עוד איתא בברייתא שלומדים מ"לשמור" שהנותן לחבירו חפץ כדי לאבדו או לקורעו או לחלקו לעניים פטור דכבר אינו של המפקיד, והעניים אינם יכולים לתובעו, דאומר לכל אחד שהוא יתן לאחרים. והגמרא שואלת שממתני' משמע שרק בע"מ לפטור פטור. רב הונא מתרץ שמתני' מיירי כשכבר הגיע לידו וקרע בידים חייב אא"כ אמר לו ע"מ לפטור, ואפילו בא לידו ע"מ לאבד. ורבה שואל ש"לשמור" משמע דכבר בא הדבר לידו. ולכן מבאר רבה דמתני' מיירי שבא לידו בתורת שמירה ואח"כ אמר לו לקורעו, ובזה אינו פטור אם לא אמר לו ע"מ לפטור, ובברייתא מדובר שהגיע לידו כדי להזיקו.

ואם אמר לו שיחבול באדם אחר ע"מ לפטור, חייב.

הנותן מעות לשמור ע"מ לחלקם לעניים פטור בפשיעה, ואם המעות קצובות לעניים כך וכך לשבוע לכל אחד חייב דהוי ליה ממון שיש לו תובעים וקרינן ביה "לשמור".

הגוזל עצים

פרק זה מתחלק לשמונה חלקים: הראשון בגזל ונשתנית הגזלה בידו, הן לשבח הן לקלקול, הן שנוי מאליו הן שנוי על ידי מעשה, על איזה צד משתלם ועל איזה צד אינו משתלם. השני שלא נשתנה גוף הדבר בידו אלא שנפסד ביד הגזלן לסיבה אחרת שלא מחמת קלקול גוף הדבר, כגון חמץ והגיע זמן איסורו, על איזה צד משלם. השלישי שלא גזל אלא שנמסר בידו על מנת לתקן, וקלקל, על איזה צד חייב. הרביעי בנמסר בידו לתקן וכבר תיקן אלא שהעביר על דעתו של בעל הבית. החמישי בגזל ונשבע ורוצה לשוב ולהשיב את גזילו, מה הוא חייב להחזיר, ועל איזה צד, ויתכפר לו. הששי שלענין זה קבלת שבועה כשבועה ושכפירת הפקדון כגזלה לענין זה. השביעי בגוזל לאדם והגיע לו חלק אחר כן באותו דבר שגזל, מה דינו, כגון גוזל את אביו, ויתגלגל עם זה דין אחר הדומה לו שלא ממין הענין. השמיני בגוזל את הגר ואין לו יורשים ומת, על איזה צד גזילו משתלם. זהו שורש הפרק דרך כלל, אלא שיתגלגלו בו דברים נוספים. מאירי.

אם שינוי קונה

כתיב בגזלן "והשיב את הגזילה אשר גזל" והיינו שהגזלן חייב להחזיר את החפץ שגזל עצמו, ולא את דמיו, (ואף אם הוקר או הוזל מחזירו כמות שהוא. ב"מ מ"ג).

במקום שהחפץ השתנה י"א שבכהאי גוונא שינוי קונה ויכול להחזיר דמיו, דכתיב "והשיב את הגזילה אשר גזל" -אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו ישלם דמים. לאביי ב"ש סוברים ששינוי אינו קונה וב"ה סוברים ששינוי קונה, ויש תנאים שסוברים שגם לב"ה שינוי אינו קונה, ולרבא לכו"ע שינוי קונה, ויש אופנים שיש מחלוקת האם זה נחשב שינוי, וכדלהלן.

ויש לברר מתי נחשב שהחפץ השתנה ומה לא נחשב שינוי, בשינוי החוזר ובשינוי שאינו חוזר, בשינוי מאליו ובשינוי ע"י מעשה. וכן יש לדון מה הדין כשהחפץ הושבח, האם השבח שייך לגזלן או לנגזל. ולפעמים אין צריך להחזיר (כשאין הגזילה קיימת או כשקבעה בבנין וכדומה) משום תקנת השבים. וכדלהלן (צ"ג: - צ"ח:).

צ"ג: מתני'- הגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים, משלם דמי עצים וצמר **כשעת הגזילה**, ואינו חייב להחזיר לו כלים, דקני בשינוי. גזל פרה מעוברת וילדה, רחל טעונה וגזזה, משלם דמי פרה העומדת לילד, ודמי רחל העומדת ליגזז, והעודף שהולד והגיזה שוים עכשיו יותר שלו, דקנינהו בשינוי. גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה, רחל ונטענה אצלו וגזזה, משלם כשעת הגזילה. זה הכלל כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה. (ועיין לקמן צ"ה. דעות נוספות בדין זה).

האם גזלן קונה בשינוי החוזר לברייתו-

ממתני' משמע שגזלן קונה רק בעשית הכלים ולא בשיוף, ורק בעשית הבגדים ולא בליבון, ובברייתא מבואר שגזלן קונה בשיוף עצים ובסיתות אבנים ובליבון צמר ובניקוי פשתן מן הנעורת, ואי נימא שקונה כבר בשיפוי העצים וליבון הצמר, אמאי נקט במתני' שעשאם כלים ובגדים, והרי כבר לפני כן קנה.

לאביי מתני' איירי בשינוי החוזר, כגון עצים משופים שעשאן כלים כגון תיבות וקתדראות שזה שינוי קל שחוזר לברייתו ע"י ניתוק הנסרים זה מזה, **או** צמר טווי שעשו בגדים ויכול לפרק את הבגד והוי חוטין כדמעיקרא, דאינו שינוי אלא מדרבנן, וכ"ש באבנים וסיתתם שהוא שינוי דאורייתא דכתיב "אשר גזל" -אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמי בעלמא בעי לשלומי. **ותנא** דברייתא לא נקט אלא שינוי דאורייתא.

ולרב אשי אף מתני' מיירי בשינוי שאינו חוזר, כגון שעשה בוכני ע"י ששיפה את העץ.

האם ליבון נחשב שינוי-

איתא בברייתא שאם גזל צמר וליבנו משלם כשעת הגזילה, ומבואר שליבון הוי שינוי. ומאידך איתא במתני' (חולין) שאם לא נתן ראשית הגז עד שצבעו פטור דקנייה בשינוי, וא"צ לשלם דמים דכיון דלא מטא לידיה אינו גזל גמור, אבל אם רק ליבנו ולא צבעו חייב, ומבואר שליבון אינו שינוי.

לאביי נחלקו ר"ש ורבנן אם ליבון הוי שינוי, כדמצינו לענין ראשית הגז שאם גזזו טוואו וארגו אינו מצטרף לשיעור חיוב ראשית הגז שהוא חמש רחלות שגוזזים מכל אחת מנה ופרס, שבזה צריך לתת לכהן כמה שירצה ובלבד שיתן נתינה חשובה, והיינו שאם אחר גזיזת כל אחת ואחת צבע את הגיזה קנה בשינוי ואינם מצטרפות לחיוב ראשית הגז, **ובליבון**, לר"ש אין מצטרף, ולחכמים מצטרף.

לרבא אף לר"ש ניפוץ ביד בלא סירוק במסרק אינו שינוי.

ולרבי חייא בר אבין דווקא בכבריה כברויי בגפרית כדי שיתלבן יפה הוי שינוי, ולא בחווריה חווורי.

והא דמצינו שלר"ש אם צבע את הצמר מצטרף לראשית הגז (אבל אם טוואו או ארגו אין מצטרף, ולת"ק אף בצבעו אין מצטרף), וא"כ כ"ש שליבון לא הוי שינוי, צ"ל דתרי תנאי אליבא דר"ש, או שצבע קל מליבון מפני שיכול להעבירו ע"י צפון ואילו ליבון אינו חוזר, ורק בקלא אילן שאינו יורד הוי שינוי.

אלו תנאים ס"ל שינוי במקומו עומד-

ר"ש ס"ל שינוי במקומו עומד, ועל כן צבע לא הוי שינוי.

וכן ס"ל לב"ש שאמרו שאתנן נשאר באיסורו למזבח אע"פ שנשתנה (דכתיב "גם הם" לרבות שינוייהם, וב"ה מתירים דכתיב "הם" ולא שינוייהם, וכן מרבים משם הם ולא וולדותיהם, ולב"ש ממעטים רק וולדותיהם, וקשה לב"ה מה לומדים מ"גם").

צ"ד. וכן ס"ל לרבי אליעזר בן יעקב לגבי סולת גזולה שטחנה לשה ואפאה, שאינו יכול לברך על הפרשת חלה דאין זה מברך אלא מנאץ.

וכן ס"ל לרבי שמעון בן אלעזר שיכול הגזלן להחזיר גזילה אע"פ שכחשה, (ומ"מ אם השביחה נוטל שבחו משום תקנת השבים).

וכן ס"ל לרבי ישמעאל שאף שמצות פאה להפריש מן הקמה דכתיב "לא תכלה פאת שדך לקצור", אם לא הפריש מן הקמה יכול להפריש מן העומרים ומן הכרי, ואם מירח (החלקת הכרי ברחת, שזהו גמר מלאכה למעשר) מעשר ואח"כ מפריש פאה כדי שלא יפסיד העני שיצטרך לתת מעשר כיון שנתחייב ביד בעה"ב במעשר, דבשאר מתנות עניים פטור ממעשר כיון שזה הפקר, ואפילו מן העיסה, (ולת"ק אינו מפריש מן העיסה דקנייה בשינוי והוי ממון שאין לו תובעים, אבל לפני לישה אין כאן שינוי, דאוכל הוא כמו שהיה).

וכל הני תנאים ס"ל שלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה.

לרבא אין ראיה מהתנאים הללו דס"ל שינוי במקומו עומד, דשאני צבע שיכול להעבירו ע"י צפון, ושאני אתנן משום שאיסורו לגבוה, ושאני ברכה שזה דין מצוה הבאה בעבירה, ושאני בהמה שכחשה שזה שינוי החוזר ע"י פיטום, ושאני פאה שהיא מתנות עניים וכתיב ביה "תעזוב" יתירא, וא"א ללמוד משם, דאיצטריך לפטור ממעשר במפקיע כרמו והשכים בבוקר ובצרו, (אבל בפרט ובעוללות בשכחה ופאה חייב אע"פ שהפקר פטור מכולם, דבכל הני כתיב תעזוב יתירא למעט שבכהאי גוונא אינו הפקר לפטור).

לשמואל אין שמין הנבילה לא לגנב ולא לגזלן לומר שיוסיף על שוויה עד שמשלים לו נזקו, אלא משלמים בהמה מעליא, דשינוי קונה, אלא לנזקין. ומאידך אמר שמואל שהלכה כרשב"א שגזלן יכול להחזיר גזילה שכחשה. לרבא שרשב"א מדבר רק בהכחשה דהדר כגון שמותה או נשברה רגלה ניחא, ולאביי שמואל אמר שי"א שהלכה כרשב"א וליה לא סבירא ליה.

צ"ד: שיטת רבי יוחנן שמדאורייתא שינוי אינו קונה, דכתיב "והשיב את הגזילה אשר גזל" -מכל מקום, וטעמא דמתני' שלא משלם כלים אלא דמי עצים, משום תקנת השבים. והגמ' מביאה שכוונת רבי יוחנן דווקא בשינוי החוזר לברייתו, כגון שגזל עצים משופים ועשאם כלים, אבל שינוי שאינו חוזר קונה, דאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור.

תקנת השבים- מעשה באחד שביקש לעשות תשובה, ואמרה לו אשתו איך יעשה תשובה כשאפילו אבנט אחד אינו שלו, ונמנע ולא עשה תשובה, באותה שעה שנה רבי שגזלנים ומלוי בריבית שמחזירים אין מקבלים מהם, והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו -אין רוח חכמה וחסידות בקרבו. ואמנם הם עצמם מחזירים לצאת ידי שמים. ואם הגזילה קיימת מקבלים מהם, אמנם קורה שקבעה בבנין כיון שיש הפסד להוציאה הוי כאין גזילה קיימת, ויטול דמיה מפני תקנת השבים ומ"מ דמיה חייב להחזיר כיון שהגזילה קיימת בבירה. והא דתנן שהרועים (שהם גזלנים לרעות בהמה בשדות אחרים) והגבאים של מלך לגבות מיסים והם לוקחים יותר, והמוכסים, תשובתם קשה, ומחזירים לאלו שהם מכירים שגזלו, ואם אינם מכירים יעשו בהם צרכי ציבור שהנגזלים יהנו ממנו, איירי קודם התקנה, או כשהגזילה קיימת.

הניח להם אביהם מעות של ריבית אע"פ שיודעים שהם של רבית אינם חייבים להחזיר, דכתיב "והשיב את הגזילה אשר גזל" והם לא גזלו כיון שקנו בשינוי רשות, וקסבר רשות יורש כרשות לוקח דמי, אמנם דבר המסוים שניכר לרבים שאת זה גזל אביהם חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם, והיינו אם עשה תשובה ולא הספיק להחזיר בעצמו עד שמת, דאל"כ אינם חייבים בכבודו, דכתיב "ונשיא בעמך לא תאור" -בעושה מעשה עמך. ואם החזיר ולא קיבלו ממנו, אין הבנים חייבים להחזיר, דתו ליכא גנאי.

למי שייך שבח גזילה

להלן יבואר מה הדין כאשר הגזילה השובחה, מתי השבח שייך לנגזל, משום שלא קנה בשינוי, או משום קנס, ומתי השבח שייך לגזלן, משום שהוא קנה ע"י השינוי, או משום תקנת השבים. וכן יבואר האם יש חילוק בזה בין אם השבח הוא ע"ג הגזילה, לבין אם השבח אינו ע"ג הגזילה.

צ"ה. הגוזל רחל וגזזה או פרה וילדה לר"מ משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה -מה שגזל ומה שהשביחה. ולרבי יהודה הגזילה חוזרת בעיניה ריקנית ויוסיף לשלם דמי גיזות ועובר כפי שוים בשעת הגזילה ללא השבח. ולר"ש משלם כפי שויה בשעת הגזילה, ולקמן מפרש במה חולקים ר"י ור"ש.

ביאור שיטת ר"מ- ר"מ ס"ל ששינוי קונה, ומ"מ קונסים את הגזלן שלא יקבל את השבח כדי שלא יהא חוטא נשכר, ובשוגג לא קניס ר"מ. ועל כן הגוזל רחל וגזזה או פרה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת וולדותיה, שאף דסבר ר"מ שינוי קונה, ונ"מ שאם לא השביחה אלא כחשה שמשלם כשעת הגזילה, ואינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, מ"מ השבח אינו שלו, דקניס ר"מ, ולפי זה אין חילוק בין עבדים שהזקינו לבהמה שהזקינה, שבשניהם אומר לו הרי שלך לפניך, ומה שאמר ר"מ שבעבדים והזקינו אומר לו הרי שלך לפניך משום דעבדא כמקרקעי וקרקע חוזרת בעיניה ואינה נקנית לגזלן בשינוי להיות ברשותו, היינו לדבריהם דרבנן דס"ל שמשלם כשעת הגזילה (אמנם רבנן סוברים שעבדא כמטלטלי דמי). ולרב (שהופך את השיטות במחלוקת בבהמה שהזקינה ועבדים שהזקינו) שיטת ר"מ שבין בבהמה שהזקינה ובין בעבדים שהזקינו משלם כשעת הגזילה, ולרבנן בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. וה"ה בנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור או איפכא, א"צ לשלם אלא את דמי הצמר ולא את השבח שזה שוה יותר לאלו שצריכים צבע זה, מפני שקנה את הצמר בשינוי, ואיירי בצבעו בשוגג, דלא קניס ר"מ בשוגג כגון מי שקנה מגזלן והשביח ולא ידע שזה גזול, אבל במזיד צריך לתת לו דמי צמרו ושבחו.

מה גובים רק מנכסים בני חורין- פירות, שבח פירות, המקבל עליו לזון בן או בת אשתו. וכן שטר חוב שאין כתוב בו אחריות נכסים, וכתובת אשה שאין בה אחריות, והיינו לר"מ דס"ל אחריות לאו טעות סופר, ולפי זה שבח פירות היינו גוזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה הלוקח, והבעלים מוציא את הקרקע עם השבח מהלוקח, שהוא גובה מהגזלן שמכרה לו באחריות את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין, ומיירי בלוקח ת"ח שידע שקרקע אינה נגזלת, אבל בלוקח עם הארץ אין בעל הקרקע נוטל את השבח, דבשוגג לא קניס רבי מאיר. וכן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם.

צ"ה: ביאור דעות רבי יהודה ור"ש-

לרב זביד רבי יהודה סובר ששבח גזילה שעדיין הוא על גבי הגזילה כגון ריקנית ונתעברה או נטענה גיזה כולו של הנגזל, דס"ל שהגזילה חוזרת בעיניה בין לשבח בין לגריעותא כמו שהיא בשעת תביעה בבי"ד, אמנם אם גזזה וילדה ודאי תובע ממנו דמי גיזה ועובר כדמעיקרא, דקנאם בשינוי, ודלא כר"מ שמשלם הכל משום קנסא אע"פ שקנאם בשינוי. ולר"ש כולו של הגזלן דשינוי קונה, ולא ישלם אלא כפי השווי דשעת הגזילה.

לרב פפא רבי יהודה סובר שהגזלן נוטל את כל השבח שע"ג גזילה, וחוזרת בעיניה היינו כדמעיקרא. ולר"ש נוטל הגזלן למחצה לשליש ולרביע כדרך מנהג מקבלי בהמות להשביחם בזמן גדול כזה. **ותניא** כוותיה דרב פפא, ונוטל הנגזל את השבח בדמים ולא בגוף הפרה.

וכן הבכור נותן לפשוט דמים כפי מה שהשביחו הנכסים קודם חלוקה, שהרי אין הבכור נוטל בשבח פי שניים. **וכן בעל חוב** שטורף קרקע **נותן** ללקוחות **את השבח** שהשביחו את הקרקע **בדמים** ואין נותן לו קרקע כשיעור שהשביחו. (**והיינו** כשהחוב הוא כשווי הקרקע בלא השבח, **והשבח** מגיע **לכתפים** (כגון תבואה שגדלה כל צרכה נותנה ללוקח או דמיה), אבל אם החוב הוא יותר משווי הקרקע גובה המלוה אפי' שבח המגיע לכתפים, וכל זה למ"ד שהלוקח לא יכול לסלק את המלוה במעות, אבל למ"ד שיכול לסלקו במעות, יכול לתבוע ממנו קרקע בשיעור השבח, אא"כ עשה את הקרקע אפותיקי שגם אם יש מעות ללוקח גובה ממנו את הקרקע). **וכן בעל חוב** הטורף קרקע **מיתומים** עבור חוב אביהם, אין לו כלום במה שהשביחו הנכסים לאחר המיתה, **נותן את השבח** בדמים.

צ"ו. גזלן שהשביח ומכר או הוריש את הגזילה, קנו הלוקח או היורש רק את השבח למחצה שליש ולרביע, או הכל ומפני תקנת השבים.

לוקח שהשביח מה שקנה מהגזלן, זוכה בשבח למחצה שליש ורביע וכר"ש, דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו.

עכו"ם שהשביח אינו זוכה בשבח, דאין עושים תקנה לעכו"ם, ואם מכר את הגזילה לישראל ג"כ אינו זוכה בשבח, דהבא מכח עכו"ם הרי הוא כעכו"ם, ואם גזלה ישראל ומכר ועכו"ם וחזר העכו"ם ומכרה לישראל הגמ' מסתפקת אם הישראל האחרון זוכה בשבח, תיקו.

שינוי השם ושינוי החוזר

גזילה שנשתנה שמה קנאה הגזלן ונותן לבעלים את דמיה, ולהלן יבואר מה נחשב שינוי השם.

דקל שהעבירוהו לקרקע אחרת לא קנאו, דעדיין שמו דקל, וכן אם חתכו לא קנאו דעדיין שמו גובי דדיקלא, אבל אם עשה ממנו קורות הוי שינוי, אך קורות גדולות שעשאם קטנות אינו שינוי, אא"כ עשאם קצוצייתא -קרשים.

לולב שעשאו הוצי שחתך את העלים מהשדרה קנאו, כיון שנשתנה שמו מלוליבא להוצי, וכן אם עשה מההוצי חופיא -מטאטא, והוי שינוי שאינו חוזר שחולק כל עלה לשנים, אבל חופיא שעשאו שרשורא (-חבל) לא קנה, דהוי שינוי החוזר. והגמ' מסתפקת מה הדין בנחלקה התיומת (העלה האמצעי העליון שבלולב). ללישנא קמא לא נפסל הלולב אלא בניטלה ולא בנחלקה. וללישנא בתרא גם בנחלקה הלולב נפסל, וממילא קנה בשינוי.

צ"ו: גזל **טלה ונעשה איל** עגל ונעשה שור הוי שינוי וקנאו, ואם טבח ומכר אינו מתחייב ד' וה'.

שינוי החוזר- עפר שעשאו לבינה לא קנאו, דהוי שינוי החוזר, אבל לבינה שעשאה עפר קנה, דאף אם יעשה לבינה פנים חדשות באו לכאן שהיא צריכה תיקון וגיבול חדש וא"כ לצמצם שתהיה ממש כמו הראשונה. **וכן** הדין בנסכא (-גוש כסף) **וזוזי**, ואף שהנסכא לא יהיה כמו שהיה בתחילה, אין מקפידים על כך. **והגוזל** זוזים שחורים כעין ישנים **ועשאם חדשים** שליבנם, **לא קנה**, מפני שסופם לחזור לישנם, **אבל חדשים** שהשחירם **קנה**.

רב נחמן קנס גזלן קבוע שיתן חצי ממה שהשביח את הקרקע שלו ע"י צמד בקר שגנב, ולא קנס אותו שיתן את כל השבח, מפני שהשבח מגיע גם מכח הקרקע.

שינוי בעבדים, ואם עבדא כמקרקעי דמי

הגוזל קרקע חייב להחזירה כמות שהיא אף אם נשתנתה, דברשותא דמרה קיימה. ולהלן יבואר האם עבדים דינם כקרקעות לענין זה, ולענין החיוב לשלם אם עשה בהם מלאכה, ולענין שבועה.

גזל בהמה והזקינה או עבדים והזקינו לת"ק משלם כשעת הגזילה, ולרב פפא הוא הדין בהכחישו כחש דלא הדר אף שאינו שינוי כמו בהזקינה, דלא נשתנה כל הגוף. ולר"מ בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך דעבדא כמקרקעי דמי וברשותא דמרא קיימי. ולרב השיטות הפוסות (דמתני' איפכא אתנייה, אי נמי חדא מקמי תרתי (המחליף פרה בחמור וכדלהלן) אפיך), והלכה שיכול לומר בעבדים הרי שלך לפניך.

המחליף פרה בחמור או המוכר שפחתו וילדו הפרה או השפחה, (נקט מחליף בבהמה, דבהמה אינה נקנית בכסף עד שימשוך, ואם משך ודאי ראה אם כבר ילדה, אבל כשהחליף מספיק שבעל הפרה משך את החמור כדי שבעל החמור ימשוך את הפרה בכל מקום שהיא. ובשפחה נקט מוכר מפני שהיא נקנית בכסף אע"פ שאינה לפנינו בשעת מתן מעות), אם המוכר טוען ברי שברשותו ילדה והלוקח שותק זכה המוכר בולד דברי ושמא ברי עדיף, ואם שניהם שמא יחלוקו. ואם שניהם ברי, לר"מ ישבע המוכר שברשותו ילדה שבועה דאורייתא של מודה במקצת, ומיירי בקטע לידה דאם דליכא לפוטרו משום הילך, דבכל מקום השבועה מוטלת על הנתבע דכתיב "ולקח בעליו ולא ישלם" -מי שעליו לשלם נשבע ולא ישבע התובע ויטול, ולחכמים אין נשבעים לא על העבדים ולא על הקרקעות ויעמדו ברשות מוכר עד שיביא הלוקח ראיה.

צ"ז. התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור מלשלם שכר לבעלים, ולמ"ד עבדא כמקרקעי דמי אינו פטור אלא שלא בשעת מלאכה -בזמן שאינו רגיל לעשות מלאכה או שאין לבעלים מלאכה לעשות, דזה נהנה וזה לא חסר פטור, דניחא ליה דלא ליסתרי עבדיה -שלא ילמד דרכי הבטלה, וכמו **שהדר בחצר חבירו** דלא קיימא לאגרא **שלא מדעתו** א"צ להעלות לו שכר, משום דביתא מיתבא יתיב -אינו חרב, מפני שהדר בתוכה מתקן סדקיה, או משום "ושאיה יוכת שער" -שד ששמו שאיה מכתת כתלים שאין בהם דיורים, וא"כ בעל הדירה נהנה ממה שהוא דר שם.

ואמנם מלוה אסור לו להשתמש בעבד או בבית של הלוה, משום דמחזי כריבית.

התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה- אם היא עומדת להשכרה דסתמא אדעתא דאגרא נחית ואינו גזלן, יכול הבעלים לתבוע את שכרה בעל כרחו אם זה יותר מהפחת, או את הפחת -שאם נשברה או נתקלקלה ודמי פחתה יתרים על שכרה נוטל דמי פחתה, שכיון שנטלה בעל כרחו זה גזל, ואם אינה עומדת להשכרה אין לו אלא פחת. וללישנא בתרא אף בעומדת להשכרה אם נחת לה אדעתא דגזלנותא אין לו אלא פחת אפילו כששכרה יותר מפחתה, דכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה.

דין מטבע שנפסל או נסדק

להלן יבואר מתי מטבע שנפסל או נסדק הוי שינוי, ומתי לא הוי שינוי, ונ"מ אם גנב יכול לומר לו הרי שלך לפניך, וכן יבואר דין מטבע שנפסל בתשלומין ובהלואה ובחילול מעשר שני, וכן יבואר מה צריך לוה להחזיר כשלוה מטבע והוסיפו עליו.

בגזילה- גזל מטבע ונסדק משלם כשעת הגזילה, אבל אם הוא נפסל אומר לו הרי שלך לפניך. לרב הונא איירי אף בפסלתו המלכות שהמלך ציווה שלא יצא לא במדינה זו ולא במדינה אחרת, אבל לרב יהודה אם פסלתו מלכות הוי כנסדק דמינכר הזיקא שאינה דומה לצורת המטבעות היוצאים עכשיו, ואיירי רק בפסלתו מדינה זו -בני המדינה פסלוהו, ויוצא במדינה אחרת, שיכול לומר לו לך והוציאה שם.

צ"ז: בהלואה- המלוה את חבירו פרגמטיא על המטבע -שקצץ לו מעות, ונפסל המטבע, לרב צריך לתת לו מטבע היוצא, כיון שקיבל עליו לתת מטבע, וזה אינו נחשב מטבע, ולשמואל יכול לומר לו שיוציאה במישן, ואמר רב נחמן שמסתבר שזה דווקא כשהמלוה יש לו דרך לשם (-צריך ללכת לשם).

וכתב רש"י שכל זה בפרגמטיא, אבל אם הלוהו מעות משלם לו מה שהלוהו.

בחילול מעשר שני- רבא שואל על רב נחמן מהא דתניא שאין מחללים על מעות שאינם יוצאות כלל בירושלים, דלא חשיב 'כסף צורה', כיצד היו לו מעות כוזביות ירושלמיות (-של בן כוזיבא שהיו ירושלמיות, ואינם יוצאות כלל, לישנא אחרינא כוזביות -של כזיב, וירושלמיות זה דבר אחר) או של מלכים הראשונים אין מחללים, ומדייק רבא שעל מעות של מלכים האחרונים שיוצאים במדינה אחרת מחללים אע"פ שאינם יוצאים כאן, אף שאין לו דרך לשם. ותירץ רב נחמן ששם מדובר רק אם המלכויות אינם מקפידות זו על זו, ודברי שמואל הם כשהמלכויות מקפידות, אמנם יכול להביאו לשם ע"י הדחק, והיינו באופן שאם יצניע את המטבע אין מחפשים אחריו. והא דאין מחללים על מעות של ארץ ישראל כשהמעות והבעלים **בבבל**, כיון שאינם יוצאות מיד במקום שהם שם, דבעינן מצוי בידך וליכא, אע"פ שעתיד לעלות לארץ ישראל, (ולא על של בבל בארץ **ישראל**, ולגבי הפירות אין נ"מ היכן הם, ויכול לחללם בכל מקום שהם מחוץ לירושלים. מיירי כשהמלכויות מקפידות זו על זו באופן שגם אם יצניע יחפשו אחריהם, אמנם על של בבל בבבל מחללים, מפני שיכול לקנות בהמה ולהעלותה לירושלים. וכל זה בזמן שיד אומות העולם תקיפה על עצמם, אבל בזמן שיד ישראל תקיפה התקינו שיהיו כל המעות יוצאות בירושלים.

איזהו מטבע של ירושלים, כתוב דוד ושלמה מצד אחד וכתוב ירושלים עיר הקודש מצד אחר, ומטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה (-אברהם ושרה) מצד אחד ובחור ובתולה (-יצחק ורבקה) מצד אחר.

הלווה מטבע והוסיפו עליו, לרב חסדא צריך להחזיר לו מטבע היוצא באותה שעה בשעת פרעון, והיינו לפי רב (הנ"ל), ואפי' ההפרש גדול מאד (כי נפיא וכי תרטיא), ואם הפירות הוזלו, אם הוזלו מחמת ירידת השער שבאו גשמים ויש הרבה תבואה הדין כנ"ל, אבל אם הפירות זולים יותר מחמת הגדלת המטבע מנכים לו דהוי ריבית. ומסקנת הגמרא שכיון שהמטבע שוה יותר לענין נסכא הוי ריבית, ולכן משלם לפי השיעור לפני הגדלת המטבע (כגון שמונה מטבעות במקום עשר).

דין מזיק בגרמא

המזיק בגרמא פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. ולהלן יבוארו כמה אופני נזק שיש לדון לפוטרם מדין גרמא (זריקת מטבע לים, מקלקל צורת מטבע, המחרש או מסמא את חבירו, צורם אוזן פרתו של חבירו, עושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת, שורף שטרותיו של חבירו).

צ"ח. הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור אע"פ שאינו יכול ליטלו משם, דאומר לבעלים שיטלנו משם ולא חשיב אבוד, ומה שצריך לשלם לבר אמודאה שיצלול ויוציאה זה גרמא בעלמא וגרמא בנזקין פטור, (ואף שא"א לחלל מעשר על מעות שאינם ברשותו, כגון שהם בים או במקום רחוק מאד שיש סכנה בדרך ואין שיירות מצויות לשם, שאני התם דכתיב "יצרת הכסף בידך" וליכא), אמנם אם המים עכורים בשעת התזה שאינו יכול לראותו חייב דמאבד בידים הוא, וכן אם נטלו בידו וזרקו הוי גזלן וחייב בהשבה.

מזיק מטבע- לרבה השף מטבע של חבירו ע"י קורנס והחליק את הצורה פטור דאינו אלא גרמא בעלמא, אבל אם שף בשופינא וחיסרה חייב.

חרשו או סימאו- לפי דברי רבה הא דתנן הכה עבדו על עינו וסמאו או על אזנו וחרשו יוצא לחרות, זה שונה מדין מטבע ששפו, דס"ל לרבה שא"א לחרישה בלא טיפת דם, דמהאי טעמא המחרש לאביו נהרג), אבל אם הכהו כנגד עינו ואינו רואה או כנגד אזנו ואינו שומע פטור דלא הוה ליה למיחש ואינו אלא גרמא בעלמא.

לרבה הצורם (-פוגם) אוזן פרתו של חבירו פטור, מפני שהפרה נשארה כמות שהיא ושוורים לאו לגבי מזבח קיימי ואינו אלא גרמא בעלמא.

ולפי זה הא דתנן העושה מלאכה במי חטאת ששקל כנגדם משקולות, ובפרת חטאת, ופרה וכל מעשיה נפסלים במלאכה, פטור מדיני אדם דאינו אלא גרמא בעלמא, וחייב בדיני שמים, הפטור הוא גם כשההזק ניכר, וקמ"ל שחייב בדיני שמים אף כשאין ההזק ניכר.

צ"ח: השורף שטרותיו של חבירו פטור, אע"פ שמאמין לו כמה היה כתוב בהם פטור, דאמר ליה נייארא קלאי מינך ואינו אלא גרמא בעלמא, ואם יש עדים יכתבו לו שטר אחר.

לרב דימי דין זה תלוי במחלוקת ר"ש ורבנן אם דבר הגורם לממון כממון דמי או לא, ולרב הונא בריה דרבי יהושע אף לר"ש לא הוי ממון אלא דבר שעיקרו ממון, כגון גזל חמץ ועבר עליו הפסח, והוא גורם לממון כיון שאם היה מחזירו לבעליו היה נפטר דאומר לו הרי שלך לפניך, וכשאינו בעין צריך להחזיר דמים, (ובמועד (-זמן ביעורו בשעה שישית) פטור מפני שהכל מצווים לבערו), אבל דבר שאין עיקרו ממון אף לר"ש פטור, אלא דין שורף שטר תלוי בדינא דגרמי, דלמאן דדאין דינא דגרמי (ר"מ לקמן ק.) חייב דמי שטרא מעליא (וכן פסק רפרם), ולמאן דלא דאין דינא דגרמי אינו חייב אלא שווי הנייר.

מתי יכול לומר הרי שלך לפניך

להלן יבואר באיזה אופן הגזלן יכול להחזיר גזילה שפחתה או שאין בה שווי, ואינו צריך לשלם את ההפסד, אלא אומר לנגזל הרי שלך לפניך.

גזל חמץ ועבר עליו הפסח לתנא דמתני' אומר לו הרי שלך לפניך.

שור שהמית אדם, עד שלא נגמר דינו יכול למוכרו או להקדישו ולא יסקל, דבעינן מיתה והעמדה בדין שוים באחד, ואם שחטו בשרו מותר, ואם החזירו השומר לבעליו מוחזר והשומר פטור. אבל אחר שנגמר דינו אינו מכור ואינו מוקדש ואם שחטו בשרו אסור ואין השומר יכול להחזירו לבעלים, ולרבי יעקב יכול השומר להחזירו לבעלים.

לרב חסדא דין חמץ הנ"ל הוא לרב יעקב. אבל רבה מבאר שלכו"ע אפשר לומר באיסורי הנאה הרי שלך לפניך, דאל"כ היו נחלקים בחמץ בפסח, אלא המחלוקת היא אם יכולים לגמור את דינו של השור גם שלא בפניו, וממילא אין שום תביעה על השומר, או שאין גומרין דינו של שור שלא בפניו, וממילא חייב כי הבעלים טוען שהיה מבריחו לאגמא והשומר הרגו בידים במה שהביאו לבית דין. אמנם הסיפא שביוצא ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך, זה לפי רבי יעקב.

גזל בהמה ונעבדה בה עבירה או שנפסלה מע"ג המזבח או שהיא יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך דסתם בהמות לאו למזבח קיימי.

גזל פירות והרקיבו מקצתם או יין והחמיץ או תרומה ונטמאת, אומר לו הרי שלך לפניך, אבל הרקיבו כל הפירות משלם כשעת הגזילה.

ואיתא בברייתא שלומדים מ"אשר גזל" שיכול להחזיר כעין שגזל, כגון מטבע ונפסל פירות והרקיבו יין והחמיץ תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה עבירה ושור שלא נגמר דינו.

אם אומן קונה בשבח כלי

לאחר שנתבאר (צ"ג: - צ"ח:) דיני חיוב השבת הגזילה כאשר הגזילה השתנתה, עוברת הגמרא לבאר דיני חיוב אומן לשלם כאשר קלקל במקום לתקן, או כאשר תיקן אבל שינה מדעת בעל הבית.

הנותן לאומן לתקן וקלקל חייב. נתן לאומן שידה תיבה ומגדל לתקן וקלקלו חייבים לשלם. ובנאי שקיבל עליו לסתור את הכותל ושבר את האבנים או שהזיקם חייב לשלם, ואם סתר מצד זה ונפלו מצד אחר פטור, ואם נשברו מחמת המכה חייב.

לרב אסי דווקא כשנתן לחרש כלי לנעוץ בו מסמר ונעץ בו מסמר ושיברו חייב, אבל אם נתן עצים לעשות מהם כלי ושבר את הכלי פטור, דאומן קונה בשבח כלי. והגמ' מסיקה שאין לדבריו לא קושיא ולא ראיה ממתני'.

צ"ט. הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה (-נתקלקל הצבע מעצמו), נותן לו דמי צמרו, והיינו כשהקדיחו בשעת נפילה (-לפני שנקלט הצבע) דליכא שבחא, או כשיש שבח אבל גם הסמנים של בעל הבית, ובזה נותן לו דמי צמר וסמנים, מפני שהשכר הוא רק על מעשה ידיו, אבל אם יש שבח והסמנים של האומן, פטור לרב אסי, דאומן קונה בשבח כלי.

בל תלין באומן- הנותן טליתו לאומן וגמרה והודיע לבעלים, אם הטלית בידו אינו עובר משום בל תלין אפי' עשרה ימים, ואם נתן את הטלית לבעלים, אפי' אם נתנה בחצי היום עובר בשקיעת החמה. ואי נימא דאומן קונה בשבח כלי אינו עובר בבל תלין דהוי כמכירה ולא כשכירות, ורק באומן שאין בו שבח עובר, (ובסריקת צמר עבור סרבל הריכוך נחשב שבח, ואם שכרו לביטשי לדרוך על בגד ומשלם לו עבור כל דריכה, זה נחשב לשכירות ואינו קבלן שקונה בשבח), וקבלנות עובר בה משום בל תלין, וכן בשליח להביא אגרת שזה קבלנות ואין בזה שבח עובר משום בל תלין.

המקדש אשה בשכר מלאכה

אשה שאמרה עשה לי שירים וטבעות משלי ואקדש אני לך בשכר פעולתך, לר"מ מקודשת מזמן שהגיעו לידה, ולחכמים אינה מקודשת עד שיביא לה ממון אחר.

ביאור מחלוקתם- אם ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ומיד כשמגיע שכר פרוטה חל החיוב והוי מלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת דמלוה להוצאה ניתנה ואינה בעין, י"ל שנחלקו אם אומן קונה בשבח כלי או לא. אך י"ל שלכו"ע אין אומן קונה בשבח כלי, ונחלקו אם ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, או שאינה לשכירות אלא לבסוף כשמחזיר ולאו מלוה היא. או שלכו"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ונחלקו במקדש במלוה. ולרבא לכו"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והמקדש במלוה אינה מקודשת ואין אומן קונה בשבח כלי, ומיירי בהוסיף לה נופך משלו, ונחלקו אם המקדש במלוה ופרוטה דעתה על הפרוטה והיא מקודשת בה, או על המלוה.

צ"ט: המקדש בשכר מלאכה שעשה עמה וכבר החזירו לה, אינה מקודשת, דהוי מלוה. והמקדש בשכר שיעשה עמה, לת"ק מקודשת, דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וכשמחזירה לה מקדש אותה בשכרו. ולרבי נתן אף בזה אינה מקודשת דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף וכל פרוטה היא מלוה, ואף אם הוסיף לה נופך משלו אינה מקודשת, דמלוה ופרוטה דעתה אמלוה. ולרבי יהודה הנשיא אם הוסיף נופך משלו מקודשת, דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה.

אומן או הדיוט שקלקל במלאכתו

טבח אומן שקלקל לר"מ חייב לשלם, לא מיבעיא היכא שעושה בשכר, דמזיק הוא ומזיק חייב באונס דאדם מועד לעולם, אלא אפילו היכא שעושה בחינם חייב, דפושע הוא, דהיה לו לחשוש שתפרכס והיה צריך להזהר, וכ"ש שהדיוט חייב, דלא היה לו לשוחטה כיון שאינו בקי, (וכדמצינו שמחייב ר"מ מי שנשברה כדו ולא סילקו, מפני שנתקל פושע, ולחכמים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים דנתקל אנוס. אבל מה שר"מ מחייב בקשרו בעליו במוסירה ונעל בפניו כראוי ויצא והזיק, התם בקראי פליגי. ומה שר"מ מחייב דמי הצמר כשצבע בצבע אחר, שם הוא מזיק בידים שנתכוין לשונות), אבל לרבנן אם הוא אומן פטור דאנוס הוא, ואם הוא הדיוט חייב, ואם נותן לו שכר בין אומן בין הדיוט חייב. ורבי יוחנן מחייב אפי' באומן כטבחי ציפורי אם שחט בשכר, מפני שהוא שומר שכר, אבל בחינם פטור, וכדאמר רבי זירא שהרוצה שהטבח יהיה חייב יקדים לו דינר. וכן המוליך חיטים לטחון ולא לתתם ועשאם סובין או מורסן או קמח לנחתום ועשאו פת ניפולין, אם נתן לו שכר חייב ואם לאו פטור.

רב הטריף בהמה שהיה בה הגרמה בשחיטה ששחט בין הטבעות והטה את הסכין, דלחכמים צריך שישייר מלא החוט על פני כולה, ולרבי יוסי ברבי יהודה על פני רובה, ופטר את השוחט מלשלם, ואמרו רב כהנא ורב אסי "עביד בך רב תרתי", ולא היתה כוונתם תרתי לגריעותא, (שהיה עליו להכשיר כרבי יוסי ברבי יהודה, ואם הוא סובר כרבנן היה עליו לחייב את הטבח), שהרי אסור לדיין לומר שהוא זיכה וחבריו חייבו, ועל זה נאמר "הולך רכיל מגלה סוד", אלא כוונתם שהצילו מספק איסור דמספקא ליה אם הלכה כרבנן דאסרי או שהלכה כרבי יוסי ברבי יהודה שמכשיר, ומספק גזל שאם הבהמה כשרה הטבח פטור.

דינא דגרמי

אדם המזיק את חבירו לא בידים או בכוחו, אלא גרם ע"י מעשיו את הנזק או את ההפסד, זה נקרא גרמא או גרמי. (לדעת רוב הראשונים בגרמא פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ובגרמי ר"מ מחייב ותנאים אחרים פוטרים. ויש כמה ביאורים בראשונים מה החילוק בין גרמא לגרמי, וכן נחלקו הראשונים אם גרמי חייב מדרבנן משום קנס או מדאורייתא. ואכמ"ל). ולהלן יבוארו כמה אופנים של דינא דגרמי שר"מ מחייב בהם.

המראה דינר לשולחני לדעת אם הוא טוב ויקבלנו מחבירו **ונמצא רע**, אם הוא אומן רגיל או הדיוט חייב, אבל אומן גדול שטעה במטבע חדש שיצא לשוק ועדיין לא היה בקי בו פטור, ורבי חייא שילם לפנים משורת הדין, כדתני רב יוסף "והודעת להם" זה בית חייהם (-תלמוד תורה), "את הדרך" גמילות חסדים, "ילכו" זה ביקור חולים (בבן גילו שנוטל אחד משישים מחליו, שזה לא בכלל גמילות חסדים), "בה" קבורה (בזקן ואינה לפי כבודו, שזה לא בכלל גמילות חסדים), "ואת המעשה" דין, "אשר יעשון" לפנים משורת הדין.

ק. רבי אלעזר אמר שר"מ מחייב בדינא דגרמי, כגון השואל על דינר אם הוא טוב, ואמר לו שהוא סומך עליו, ואמר לו שהוא טוב, ונמצא רע, חייב להחליפו.

והיינו ר"מ לגבי מחיצת הכרם שנפרצה שכשהיא קיימת אחד סומך זרעים לגדר והשני סומך גפנים מהצד השני, ואמר בעל השדה לבעל הכרם לגדור שלא תוסיף התבואה אחד ממאתים בעוד המחיצה פרוצה ותיאסר, ונפרצה, חוזר ואומר לו גדור, ואם נתייאש ולא גדרה ובתוך כך הוסיפה אחד ממאתים, נאסרה התבואה, ובעל הכרם חייב לשלם.

אבל ממה שחייב ר"מ דיין שטעה וזיכה את החייב או חייב את הזכאי או טימא את הטהור או טיהר את הטמא (ומה שעשה עשוי), אין משם ראיה, דרב אמר דמיירי שנטל ונתן ביד.

וממה שחייב ר"מ את הצבע שצבע שחור במקום אדום, אין משם ראיה, שהרי עשה בידים.

וממה שאמר ר"מ שהמסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו קידש משום כלאים וחייב, אין משם ראיה, שהרי עשה בידים.

אומן ששינה ממה שהיה צריך לעשות

ק: הנותן צמר לצבע ונשרף הצמר ביורה שהרתיחו יותר מדאי, **נותן לו** דמי צמרו דליכא כלל שבח כיון שנשרף לגמרי, **ואם צבעו** בכוונה **כאור** כמו כעור, **והיינו בשיירי הצבע**, ידו על התחתונה לכו"ע דמזיק בכונה הוא, **ונותן לו שבח** או יציאה **הפחות שביניהם**, וא"צ לתת דמי צמרו ויקנה הוא את השבח של הצמר, כיון שצבע בצבע שהתנה עימו וליכא שינוי דנקנייה. **ואם צבע את הצמר בצבע** אחר, לר"מ נותן לו דמי צמרו דקני בשינוי, או שישלם שכרו ויקח את הצמר, ולרבי יהודה נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם דקנים להאי דשינה שידו על התחתונה. ואם שכרו פחות מהשבח יתן לו שכרו. (**והלכה כרבי יהודה.** ק"ב.)

ק"א. הנותן עצים לחרש לעשות מהם כסא ועשה מהם ספסל או איפכא, לר"מ נותן לו דמי עצים דקנייה בשינוי, ולרבי יהודה נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם, ואם עשה כעור במקום נאה גם לר"מ נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם דכיון שלא שינה לא קנה וידו על התחתונה.

אם יש שבח סמנים ע"ג צמר

הגמרא מסתפקת אם יש שבח סמנים ע"ג צמר או לא.

הגוזל סמנים ושחקם ועשה מהם צבע וצבע בהם, קנאם בשינוי.

ואם גזל סמנים שרויים וצבע בהם, חייב לשלם את הסמנים שהפסידו, דאף אם אין שבח סמנים ע"ג צמר מפני שחזותא לאו מילתא אינו יכול לומר לו אין לך אצלי כלום, דאומר לו שיחזיר לו את הסמנים שלקח ממנו, ואף אם יש שבח סמנים ע"ג צמר אינו יכול לומר לו שיקחם, דאינו יכול לעשות כן אלא ע"י צפון ואין זה השבה.

ואם גזל צמר וסמנים מאותו אדם וצבע את הצמר בסמנים, אם הצמר התייקר הוי השבה, ואם הצמר לא התייקר ددמי צמר צבוע הוזלו בעולם ואינם שוים לדמי הסמנים, וטוען הנגזל שהוא היה מוכר את הסמנים או צובע צמר, ועכשיו הפסידו שהרי הסמנים לא השביחו את הצמר, הדין תלוי, דאם יש שבח סמנים ע"ג צמר דחזותא מילתא היא הוי השבה דהשבת הצמר היא גם השבת הסמנים, ואם אין שבח סמנים ע"ג צמר לא הוי השבה.

וכן נ"מ בספק זה אם צבע קוף ע"י הסמנים שהקוף לא התייקר עי"ז, אי הוי השבה, וכן נ"מ אם קוף צבע צמר של אדם אחר ע"י הסמנים ואין הספק לענין גזלן, דאין כאן גזל, דאם יש שבח סמנים ע"ג צמר יכול בעל הסמנים לתבוע אותם מבעל הצמר, אבל אם אין שבח סמנים ע"ג צמר אינו יכול לתבוע.

ומהא דתנן **שבגד שצבעו בקליפי ערלה** של פירות (אבל בקליפות העץ אין דין ערלה) ידלק, אין ראיה, דשאני התם דהנאה הנראה לעיניים (-מראה בעלמא אע"פ שאין בו ממש כגון נר וצבע) אסרה תורה, דתניא "ערלים לא יאכל" אין לי אלא איסור אכילה, מנין שלא יהנה ממנו ולא יצבע בו ולא ידליק בו את הנר, תלמוד לומר "וערלתם ערלתו את פריו ערלים לא יאכל" לרבות את כולם.

ומהא דתנן **שבגד שצבעו בקליפי שביעית** ידלק (דאסור לעשות סחורה בפירות שביעית, ומיירי בקליפי פירות, דעצים לא חלה עליהם קדושת שביעית, דסתם עצים עומדים להסקה וכדלקמן) אין ראיה, דשאני התם דכתיב "תהיה" בהויתה תהא, וחזותא מילתא היא.

ק"א: והא דתנן **שרביעית שנבלעה בכסות** ורביעית דם מטמאה באהל, דכתיב "על כל נפשות מת לא יבוא" ודם הוא הנפש וקים להו לרבנן דברביעית דם אדם חי, **אם כשמכבסים יוצא רביעית דם טמא** הכלים שבבית, דבית אינו מקבל טומאה דקרקע הוא, **ואם כשמכבסים יוצא פחות מרביעית דם טהור** הבית, מפני שלא האהיל על רביעית דם, מפני שהרביעית נחסרה כשהיא נבלעה בכסות, (אבל הכסות טמאה, דמתחילה נגעה ברביעית מצומצמת), **ואי חזותא מילתא** והרי נשאר חזותא דדם בבגד שא"א לסוחטו, **צ"ל דאיירי בדם תבוסה** שיש ספק אם כל הרביעית יצאה בחייו או במותו, שאינו מטמא באוהל אלא מדרבנן, **שטומאתה קלה.** (**ואם הדם נבלע בבית, כלים שהיו בבית מעיקרא טמאים** שקודם שנבלעה הרביעית האהיל הבית עליה ועל הכלים ונטמאו, **ואם הכניס את הכלים** אחרי שנבלע הדם, **טהורים**).

רש"י מבאר שהדרך לדעת אם נבלע בבגד רביעית דם הוא ע"י שמכבסים במים ואחרי הכיבוס נמצא רביעית יותר.

דיני שביעית

פירות שביעית אסורים בסחורה, וחייבים לבערם כשכלו לחיה מן השדה. ולהלן יבואר האם יש קדושת שביעית בעצים, והאם מותר להשתמש בפירות שביעית לרפואה ולכיבוס ולשרית פשתן.

קדושת שביעית בעצים- ספיחי סטיס וקוצה (לרש"י נקט ספיחים משום שבשביעית אסור לעבוד בקרקע) **יש להם ולדמיהם שביעית** (שאין עושים מהם סחורה, דרחמנא אמר "לאכלה" ולא לסחורה, וצביעה היינו סחורה, אבל מותר להסיקם לפני הביעור, מפני שזה דומיא ד"לאכלה") **וביעור** (לבערם כשיגיע זמן הביעור, דכתיב "ולבהמתך ולחיה" וגו', כלה לחיה מן השגה כלה לבהמתך מן הבית).

עלי קנים וגפנים שלקטם בשדה, אם לקטם לאכילה יש בהם קדושת שביעית, אבל אם לקטם לעצים אין בהם קדושת שביעית ומותר להנות מהם אף אחר זמן הביעור, **דאמר קרא "לכם לאכלה" דומיא דלאכלה שהנאתו וביעורו שווה** -שבשעת ביעורו הוא כלה מן העולם, ועצים עיקר הנאתם זה כשהם נעשים גחלים שזה לאחר ביעורם, אבל מיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע ונמצא שהנאתם וביעורם שוה. **ואף שעצים דמשחן** שמאירים כנר אבוקה לנושאם בידו **הנאתם וביעורם שוה, סתם עצים להסקה הם עומדים** ולא להאיר, ולכן לא חלה עליהם קדושה, אבל סטיס וקוצה שסתמם לצביעה חלה עליהם קדושה ואסורים לאחר הביעור אף להיסק, **וכרבנן דלהלן.** ועלי קנים וגפנים שיש שאוכלים אותם ויש שמסיקים בהם, הולכים בהם אחרי מחשבת הלקיטה.

ק"ב. נתינת פירות שביעית למשרה וכבוסה- לרבנן אסור להשתמש בפירות שביעית למשרה (-לשרות פשתן ביין של שביעית) וכבוסה (-לכבס בגדים), דהוי סחורה, דכתיב "לאכלה" ולא למשרה ולא לכבוסה, ומ"לכם" דורשים להתיר דבר שהנאתו וביעורו שוה באותו הזמן, **ואלו הנאתם אחר ביעורם**, דבשעה שמכניסים בהם את הפשתן או הבגד ביין הם מתקלקלים, וההנאה היא רק אחרי ג' או ד' ימים. וס"ל לרבנן שסתם פירות עומדים לאכילה וחלה עליהם קדושת שביעית, ואפילו ליקטן למשרה וכבוסה אין מחשבתו מועילה להפקיע קדושתם שחלה משעת יצירתם, (ולא דמי לעלי קנים שסתמייהו לזה ולזה), ואין נהנים בפירות שביעית אלא הנאה הדומה לאכילה. ומ"מ לא ה"ה בעצים סתם עצים עומדים להסקה ולא חלה קדושת שביעית אפילו בעצים דמשחן. **ורבי יוסי מתיר דאמר קרא "לכם" לכל צרכיכם ואפילו לכבוסה, ודרש "לאכלה" ולא למלוגמא** -רפואה, (**ועדיף לרבות כבוסה ששוה בכל אדם, ולמעט מלוגמא שאינה שוה בכל אדם** אלא רק לחולים), **וכן דורשים לאכלה ולא לזילוף** בבית (שגם זה אין שוה בכל אדם, שא"צ זילוף אלא לאדם מעונג ומעודן), **ולא לעשות ממנה אפיקטויזין** (-להקיא). דס"ל לרבי יוסי דלא אמרינן שסתם פירות עומדים לאכילה, ומועילה בהם מחשבה כמו בעלי קנים וגפנים, ואם ליקטם למשרה הוי דבר שהנאתו אחר ביעורו ולא חלה עליהם קדושת שביעית.

גבית חוב מן העכו"ם לפני אידיהם- לרבי יהושע בן קרחה מלוה על פה מותר לגבות לפני אידיהם, מפני שהוא כמציל מידם, ולרבנן אסור לפורעם ולהפרע מהם כלל, אבל מלוה בשטר אסור לכו"ע, מפני ששמחה היא לו ואזיל ומודה לעכו"ם ביום חגם, **והלכה כרבי יהושע בן קרחה.**

הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור, לר"מ נותן לו דמי צמרו, ולרבי יהודה נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם. ואמר רב הונא שהלכה כרבי יהודה, ורב יוסף שואל מה החידוש והרי בבבא מציעא סתם התנא כרבי יהודה, דתנן כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה, ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם. ורב הונא אומר שאין סדר למשנה בשני מסכתות, ולרב יוסף כל נזיקין זו מסכת אחת, ועוד דבבא מציעא תני לה גבי הלכתא פסיקתא.

ק"ב: המקדיש נכסיו, על מה חל ההקדש- המקדיש נכסיו או המעריך את עצמו אין לו לגזבר למשכנו בשביל הערך, וכן לא חלה הקדושה בהקדש בכסות אשתו ובניו, או בצבע שצבע עבורם, או בסנדלים שקנה עבורם, לרבי אבהו הטעם הוא מפני שקנאום אשתו ובניו כיון דשליחותיהו קעביד וכיד בעה"ב דמי. ולרב אבא הטעם דאין דעת המקדיש על דברים אלו משום איבה, אמנם התפילין קדושות ושמים שווים ולוה נותן להקדש כשיעור דמיהם, מפני שדעתו גם עליהם, דסבר מצוה קא עבידנא. ורב אושעיא שואל שהרי מדובר כאן גם בחייבי ערכין, ותנן חייבי ערכין ממשכנים אותם, וכי דעתו של אדם למשכנו, אלא הטעם הוא דכל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה להם כסות אשתו ובניו מעיקרא.

קנין עבור אדם אחר

להלן יבואר האם כאשר שליח קונה בשביל המשלח, והמוכר לא ידע מהשליחות, האם המשלח קונה או לא.

הנותן מעות לשלוחו לקנות חיטים למחצית שכר **וקנה שעורים** או איפכא, לרבי יוחנן לר"מ שינוי קונה והפחת או השבח לשליח, ולרבי יהודה שינוי אינו קונה ואם פחתו פחתו לו דלאו לעוותיה שדריה, ואם הותירו הותירו לאמצע.

ולרבי אלעזר י"ל שר"מ מדבר רק בדבר הנצרך למשלח עצמו -צמר ללבוש וספסל להשתמש, אבל לא איירי בסחורה דניחא ליה בכל דבר שיש בו רווח, ולאו שינוי הוא.

ובמערבא מחכו על דברי רבי יוחנן בדעת רבי יהודה, **דמי הודיע לבעל החיטים שיקנה את החיטים לבעל המעות**, ודווקא כשעשה שליחותו קנה, כדמצינו בדין המקדיש נכסיו או המעריך עצמו שאין לו לא בכסות אשתו ובניו ולא בצבע שצבע לשמן דאשתו ובניו, ולא אמרינן מי הודיעו לצבע שיקנה צבעו לאשה. ולרבי אבא אין ראיה משם, דכל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה לאשתו ובניו מעיקרא את כסותם, וכנ"ל.

הקונה שדה ואמר למוכר שהוא קונה את השדה עבור **ריש גלותא** וכוונתו להטיל אימה כדי שלא יצאו עליה עסיקין, והשטר הוא על שם ריש גלותא, אם לא הודיע למוכר שקונה עבור עצמו, הדין תלוי אם סוברים את הטענה "מי הודיעו לבעל חיטים וכו' ". ואם הודיע למוכר ולעדים שקונה עבור עצמו קנה, וריש גלותא אינו מחויב לכתוב לו שטר שהקרקע שלו, ואם אמר הלוקח ע"מ שריש גלותא יכתוב לו שטר, לרב ששת יכתוב לו שטר, והגמ' שואלת איך אפשר לכפות את ריש גלותא לכתב שטר. ועל כן אביי מעמיד שהנדון הוא אם המוכר מחויב לכתוב שטר נוסף שמכר לו, דבסתמא אינו מחויב אע"פ שידע שכוונתו לקנות עבור עצמו, מפני שהיה עליו להתנות שיכתוב לו שטר אחר, שלא יתבעו יורשי ריש גלותא את השדה. ואם אמר לעדים בפני המוכר שהוא צריך שטר אחר, חייב המוכר לכתוב לו שטר נוסף, ואינו יכול לטעון שהבין שהריש גלותא יכתוב לו את השטר.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר.

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל** 7692282@gmail.com
- **בפקס** 0799-414144

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום.

מבחני 'לדעת'

מבחנים שבועיים על דף היומי / משנה ברורה / חפץ חיים / אהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום ו' בבוקר עד יום ג' בשעה 7:00 בבוקר

- **בטלפון** 0737-289-669
- **במייל** 7692282@gmail.com
- **בנדרים פלוס קופת לדעת.**

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 400 ₪ ברשת 'יפה נוף', ו10 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה נוף'.

חדש

בסייעתא דשמיא יצאו לאור מחדש כל חוברות תמצית משנה ברורה, 6 חלקים ב6 חוברות.

עלות כל חוברת 10 ₪ בלבד.

עלות סט 50 ₪ בלבד.

כמו כן ניתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה (כולל טור וב"י) על הלכות שבת, והלכות המועדים.

המכירה בנקודות המכירה.

לפרטים 052-7692282

לדעת
מבחנים שבועיים
בדף היומי, משנ"ב, ח"ח ואהבת חסד
0737-289-669

מבחני 'הדף היומי'

תמצית
סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

מבחן 212 בשלח בבא קמא פ - פו

מבחן שבועי בדף היומי

1. **מדוע חרבו בעלי בתים בגליל העליון?**
א' מפני שהרעו בהמותיהם ביערות והיו מעבירים אותם בשדה של אחרים.
ב' מפני שדנו דיני ממונות ביחיד.
ג' שתי התשובות נכונות.

2. **מה הותר בגמרא (ב"ק פ:) לעשות בלוקח בית מנכרי בארץ ישראל?**
א' לעשות קנין.
ב' לומר לנכרי לכתוב שטר.
ג' לנעול את שער הבית.

3. **בחלקו של מי היתה ימה של טבריה?**
א' זבולון.
ב' נפתלי.
ג' לא נתחלקה לשבטים.

4. **איזה דין נאמר דווקא בירושלים?**
א' שלא להוציא זיזים וגזוזטראות לרשות הרבים.
ב' שכהנים לא יגדלו תרנגולים.
ג' שאסור לגדל חזירים.

5. **איזה מרחק צריך להרחיק שובך מהעיר?**
א' חמישים אמה.
ב' אלפים אמה.
ג' שלושים ריס.

6. **אלו דברים דנים בבבל?**
א' נזק של חבלה ולא צער רפוי שבת ובושת.
ב' אדם שהזיק שור.
ג' שן ורגל.

7. **כיצד שמים צער במקום שיש גם נזק?**
א' כמה אדם שגורה המלכות לקטוע ידו בסייף מוכן לשלם כדי שיקטעוה בסם.
ב' כמה אדם שגורה המלכות לקטוע את ידו בסם מוכן לקבל כדי שיקטעוה בסייף.
ג' כמה אדם מוכן לקבל כדי שיקטעו לו יד שאינה ראויה למלאכה.

8. **האם הנחבל יכול לבקש ממון בשביל לרפא את עצמו?**
א' לא.
ב' כן.
ג' אם הוא קוצץ שלא יתבע עוד ממון יכול.

9. **מה הכונה שבת הפוחתו מדמים?**
א' הכהו על ידו וצימתה ואין סופה לחזור.
ב' הכהו על ידו וצימתה וסופה לחזור.
ג' הכהו בשתי רגליו ואינו יכול להיות אפילו שומר קישואים.

10. **באיזה אופן החובל בחבירו ועשה חבורה פטור מתשלומין?**
א' רק בשבת.
ב' גם ביום הכיפורים.
ג' גם ביום טוב.

-לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל-

לדעת חכמה

1. **איזה בהמה התנה יהושע שתוכל לרעות ביער של אחרים?**
א' רק בהמה דקה ביער גס.
ב' גם בהמה גסה ביער גס.
ג' בהמה דקה בכל יער, או גסה ביער גס.

2. **כיצד שמין חיוב נזק?**
א' כאילו הוא עבד הנמכר בשוק כמה היה שוה וכמה הוא שוה.
ב' לפי שווי החובל עצמו.
ג' מחלוקת.

3. **למי שייך נזק של תינוק?**
א' לתינוק.
ב' לאב.
ג' המזיק פטור.

4. **באיזה אופן מסתפקת הגמרא האם יש חיוב בושת?**
א' בנפל מן הגג ובייש.
ב' במבייש ישן ומת.
ג' במבייש שוטה.

שאלה מדברי התוס'

למי מותר לדוג בימה של טבריה?
א' אסור לכל אדם.
ב' קלע מותר רק לבעלים וחכה מותרת לכל אדם.
ג' מוכמורת ורשת מותר רק לבעלים, וחכה מותר לכולם, וקלע אסור לכולם.

-לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל-

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל': 0737-289-669
בעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)
במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
במייל: 7692282@gmail.com
בפקס: 0799-414-144
בנקודות הפצה להאזנה: 0737-289-669 שלוחה 4

מערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה

הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון על 500 ₪ במזומן,
פרס שני זיכוי 400 ₪ ב'יפה נוף',
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ₪ ביפה נוף

מבחן 213 יתרו בבא קמא פז - צג

מבחן שבועי בדף היומי

1. **מי מקבל את הנזק בחובל בבת קטנה של אחרים?**
א' מחלוקת אם הבת או האב.
ב' בסמוכה על שלחנו האב, ובאינה סמוכה על שלחנו יעשה לה סגולה.
ג' בסמוכה על שלחנו האב, ובאינה סמוכה על שלחנו מחלוקת.

2. **הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מותו ומכרם הבן ומת הבן בחיי האב, האם הלוקח קנה את הנכסים?**
א' קנה.
ב' לא קנה.
ג' מחלוקת.

3. **אשה שמכרה נכסי צאן ברזל בחיי בעלה ומתה, מה הדין?**
א' המכירה לא חלה.
ב' המכירה חלה, ואין הבעל מוציא מיד הלקוחות.
ג' המכירה חלה והבעל מוציא מיד הלקוחות.

4. **מנין לשמעון התימני שבי"ד צריכים לראות ולאמוד את האבן שהרגו בה אדם?**
א' מדכתיב "אגרוף".
ב' דכתיב "אשר ירשיעון אלוהים".
ג' מפני שהעדים אינם בקיאים באומד זה.

5. **האם למסקנה יש אומד לנזקין?**
א' כן.
ב' לא.
ג' הספק לא נפשט.

6. **באיזה אופן אין איסור לקצוץ עץ מאכל שיש עליו פירות?**
א' רק במלחמה וכשאין עץ סרק.
ב' גם אם שוויו לבנין גדול יותר משוויו לפירות.
ג' אפילו אם אין פירותיו משובחים כ"כ, מותר לקוצצו.

7. **מדוע היו עצמותיו של יהודה מגולגלים בארון (רש"י)?**
א' מפני מכירת יוסף.
ב' מפני מעשה תמר.
ג' מפני שאמר "אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים.

8. **מנין שאם חבירו קורא לו חמור הוא ילבש אוכף (והיינו שיודה לדבריו)?**
א' דכתיב "מפני שרי גבירתי אנוכי בורחת".
ב' דכתיב "ויאמר עבד אברהם אנוכי".
ג' מדמצינו שמודה בקנס פטור.

9. **מנין שבור ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן?**
א' ממה שאמר ד' למשה לא להכות את היאור.
ב' מדכתיב "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו".
ג' ממה שאסרה תורה לקצוץ עץ מאכל.

10. **מי שהופקדו אצלו מעות כדי לחלקם לעניים ופשע בו ונגנב, האם הוא חייב?**
א' חייב.
ב' פטור.
ג' אם קצצו כמה לתת לכל אחד חייב, ואם לאו פטור.

-לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל-

לדעת חכמה

1. מנין שעבד פסול לעדות?
א' גזירה שוה לה לה מאשה.
ב' צד השוה מגזלן ואשה או קטן, וי"א מדכתיב "לא יומתו אבות על בנים".
ג' פסול מדרבנן גזירה אטו נכרי.

2. באיזה אופן אשה שחבלה בבעלה מוכרת לו את כתובתה במובת הנאה?
א' בשום אופן אינה מוכרת.
ב' אם התוספת כתובה מרובה מהחבלה.
ג' גם אם עיקר הכתובה מרובה מהחבלה.

3. מדוע לפי רבי אליעזר המוכר עבדו לאחר ע"מ שישמשנו ל' יום שניהם אינם בדין "יום או יומיים"?
א' מפני שיש ספק אם קנין פירות כקנין הגוף, הוא בחזקת חיוב מיתה.
ב' דבעינן "כספו" המיוחד לו.
ג' הלוקח מפני שאינו "תחתיו", והמוכר מפני שאינו "כספו" דקנין פירות לאו כקנין הגוף.

4. הגוזל עצים ושייפם ועשה מהם כלים, מתי קנה בשינוי?
א' כבר בשיוף, אבל עשית הכלי אינו שינוי.
ב' רק כשעשאם כלים, אבל השיוף אינו שינוי.
ג' גם השיוף וגם עשית הכלי נחשבים שינוי.

שאלה מדברי התוס'

האם הבעל מקבל פירי פירות של נכסי מילוג?
א' לא.
ב' דאתי מגופיה מקבל ודאתי מעלמא אינו מקבל.
ג' דאתי מעלמא מקבל ודאתי מגופיה אינו מקבל.

-לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל-

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל': 0737-289-669
בעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)
במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
במייל: 7692282@gmail.com
בפקס: 0799-414-144
בנקודות הפצה להאזנה: 0737-289-669 שלוחה 4

מערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה

הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון על 500 ₪ במזומן,
פרס שני זיכוי 400 ₪ ב'יפה נוף',
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ₪ ביפה נוף

לדעת
מבחנים שבועיים
בדף היומי, משנ"ב, ח"ח ואהבת חסד
0737-289-669

מבחני 'הדף היומי'

תמצית
סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

מבחן 214 משפטים בבא קמא צד - ק

מבחן שבועי בדף היומי

1. **מדוע סובר רבי ישמעאל שצריך להפריש פאה אפילו מן העיסה?**
א' מפני שכבר זכו בזה העניים.
ב' מפני ששינוי אינו קונה, וי"א משום דכתיב ביה "תעזוב" יתירא.
ג' מפני ששינוי אנו קונה, וי"א מפני שיכול לפורר את העיסה.

2. **באיזה אופן שינוי אינו קונה מדאורייתא לרבי יוחנן?**
א' כל שינוי.
ב' שינוי שלא עשאו בידים.
ג' שינוי החוזר.

3. **הגוזל קורה וקבעה בבנין, מה דינו?**
א' פטור מהשבה מפני תקנת השבים.
ב' ישלם דמיה מפני תקנת השבים.
ג' חייב להחזירה, מפני שהיא בעין.

4. **מדוע הגוזל פרה והזקינה משלם כשעת הגזילה?**
א' מפני ששינוי קונה.
ב' מפני שאין הגזלן יכול לפטור עצמו בפחות ממה שגזל.
ג' קנס.

5. **מה הדין לפי דברי רבא (צ"ו.) בגזלן שמכר, בשבח שהשביח הגזלן או הלוקח?**
א' של לוקח.
ב' של הגזלן.
ג' של הבעלים.

6. **באיזה אופן הזורק מטבע של חבירו לים חייב?**
א' במים עכורים, או במים צלולים ונטלו בידו.
ב' במים עכורים או במים עמוקים.
ג' רק כשנטלו בידו והמים עכורים, אבל בעכורים ולא נטלו בידו או בצלולים ונטלו בידו פטור.

7. **האם גוזל פירות והרקיבו יכול לומר לו הרי שלך לפניך?**
א' לא.
ב' כן.
ג' בהרקיבו כולם לא, ובהרקיבו מקצתם כן.

8. **מתי הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה נותן לו דמי צמרו?**
א' כשהקדיחו בשעת נפילה לפני שנקלט הצבע.
ב' שהסמנים על בעל הצמר.
ג' שתי התשובות נכונות.

9. **באיזה אופן נחלקו רבנן ור"מ בטבח שקלקל אם הוא חייב לשלם?**
א' באומן ששוחט בחינם.
ב' באומן שמקבל שכר.
ג' רק בהדיוט, אבל אומן תמיד חייב.

10. **מה לומדים מ"והודעת להם את הדרך"?**
א' תלמוד תורה וגמילות חסדים.
ב' דין ולפנים משורת הדין.
ג' ביקור חולים והכנסת אורחים.

לדעת חכמה

1. **מה הדין לפי רבי יהודה ש'גזילה חוזרת בעיניה' בשבח שעל גבי הגזילה?**
א' של הגזלן.
ב' של הנגזל.
ג' מחלוקת.

2. **מה הדין במוכר שפחתו וילדה כשהמוכר והלוקח ברי, לפי חכמים שאין נשבעים על העבדים (רש"י)?**
א' יעמדו ברשות מוכר עד שיביא הלוקח ראיה.
ב' יחלוקו.
ג' כל דאלים גבר.

3. **מה הדין בתוקף ספינה העומדת להשכרה ועשה בה מלאכה?**
א' יכול הבעלים לתבוע או את שכרה או את הפחת.
ב' משלם שכרה.
ג' יכול הבעלים לתבוע את שכרה או את הפחת, וי"א שכשנתכוין לגוזלה אין לו אלא פחת.

4. **באיזה אופן נחלקו רב הונא ורב יהודה אם גזל מטבע ונפסל יכול לומר לו הרי שלך לפניך?**
א' בפסלתו מדינה.
ב' בפסלתו מלכות.
ג' בפסלתו מדינה זו ויוצא במדינה אחרת.

שאלה מדברי התוס'

איזה דבר אסור לעשות משום דמחזי כריבית?
א' כל טובה אפילו אם היה רגיל לעשותה בלי ההלואה.
ב' טובה שהיא בפרהסיא והדבר מפורסם.
ג' מותר לעשות כל דבר שהיה עושה גם בלי ההלואה.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל': 0737-289-669
בעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)
במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
במייל: 7692282@gmail.com
בפקס: 0799-414-144
בנקודות הפצה להאזנה: 0737-289-669 שלוחה 4
מערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון על 500 ₪ במזומן,
פרס שני זיכוי 400 ₪ ב'יפה נוף',
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ₪ ביפה נוף

מבחן 215 תרומה בבא קמא קא - קז

מבחן שבועי בדף היומי

1. **הגוזל סמנים שרויים וצבע מהם, מה הדין?**
א' חייב לשלם את דמי הסמנים.
ב' אומר לו הרי שלך לפניך.
ג' אם יש שבח סמנים על גבי צמר פטור, ואם לאו חייב.

2. **עלי קנים שליקטם בשדה, האם יש בהם קדושת שביעית?**
א' כן.
ב' לא.
ג' אם ליקטם לאכילה כן, ואם ליקטם לעצים לא.

3. **איזה דבר אסור לעשות בפירות שביעית גם לרבי יוסי?**
א' שרית פשתן.
ב' כיבוס.
ג' רפואה.

4. **הקונה שדה עבור ריש גלותא ואמר לעדים בפני המוכר שהוא צריך לכתוב שטר אחר, מה הדין למסקנה?**
א' המוכר צריך לכתוב לו שטר נוסף.
ב' ריש גלותא צריך לכתוב לו שטר.
ג' אין לו אלא השטר שעל שם ריש גלותא.

5. **באיזה גזילה נאמר הדין שצריך ללכת עד למדי?**
א' בכל גזילה.
ב' כשנשבע לשקר והודה.
ג' כשהכחיש אע"פ שלא נשבע לשקר.

6. **על איזה שליח אמרה הגמרא 'לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו'?**
א' רק שליח בלי עדים.
ב' גם שליח בעדים אם לא אמר לו שלח.
ג' מחלוקת.

7. **גזל ג' אגודות ששוות ג' פרוטות, והוזלו לב' פרוטות, האם הגזלן חייב להחזיר את השלישית למדי?**
א' כן.
ב' לא.
ג' תלוי בב' הלישנות בגמרא.

8. **הכופר במלו או בפקדון, האם הוא פסול לעדות?**
א' פסול.
ב' הכופר במלוה כשר ובפקדון פסול.
ג' הכופר במלוה פסול ובפקדון כשר.

9. **הטוען טענת גניבה באבידה, האם חייב כפל?**
א' לא.
ב' כן.
ג' מחלוקת.

10. **מתי צריך הודאה במקצת כדי לחייב שבועה לפי רבי חייא בר יוסף?**
א' בפקדון.
ב' בהלואה.
ג' בין בפקדון בין בהלואה.

לדעת חכמה

1. **באיזה אופן נחלקו למסקנה רבי טרפון ורבי עקיבא האם באינו יודע ממי גזל צריך להחזיר לכל אחד ואחד (גמרא ורש"י)?**
א' דווקא כשנשבע.
ב' דווקא כשלא נשבע.
ג' בין בנשמע בין כשלא נשבע.

2. **באיזה אופן היורשים צריכים לשלם את חוב אביהם?**
א' בכל אופן.
ב' כשעמד בדין.
ג' כשעמד בדין והשאיר קרקעות.

3. **הטוען טענת גניבה או אבידה בפקדון ונשבע מחוץ לב"ד והודה מעצמו, כמה חייב לשלם?**
א' קרן חומש ואשם.
ב' בטענת גניבה כפל ובטענת אבידה קרן חומש ואשם.
ג' בטענת גניבה כפל ובטענת אבידה קרן.

4. **הטוען טענת אבד ונשבע וחזר וטען טענת גניבה, האם הוא חייב כפל, ומדוע?**
א' חייב כפל, כיון שנשבע על טענת גניבה.
ב' פטור מכפל כיון שיצא ידי בעלים בשבועה ראשונה.
ג' פטור מכפל כיון שקנה את החפץ להתחייב באונסים בשבועה ראשונה.

שאלה מדברי התוס'

האם לתוס' יש קדושת שביעית בלולב, ומדוע?
א' לא, מפני שאינו אלא עץ בעלמא.
ב' כן, מפני שעשוי לכבד בו את הבית והנאתו וביעור שוה.
ג' לא, שאף שהנאתו וביעור שוה, הוא בטל לגבי שאר עצים.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל': 0737-289-669
בעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)
במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
במייל: 7692282@gmail.com
בפקס: 0799-414-144
בנקודות הפצה להאזנה: 0737-289-669 שלוחה 4
מערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון על 500 ₪ במזומן,
פרס שני זיכוי 400 ₪ ב'יפה נוף',
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ₪ ביפה נוף